

Kirsi Siitari

ETELÄ-SAVON AMMATTIOPISTON
KOULUTUKSEN VAIKUTTAUVUUS
ETELÄ-SAVON
YRITYSTOIMINTAAN

Opinnäytetyö
Liiketalous

Joulukuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

		Opinnäytetyön päivämäärä 10.12.2012
Tekijä(t) Kirsi Siitari		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Liiketalous
Nimeke Etelä-Savon ammattiopiston koulutuksen vaikuttavuus Etelä-Savon yritystoimintaan		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2007–2011 perustaneet henkilöt olivat opiskelleet Etelä-Savon ammattiopistossa (Esedu) tai sen edeltäjäoppilaitoksissa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Tutkimusongelmana oli selvittää Etelä-Savon ammattiopiston koulutuksen vaikuttavuutta Etelä-Savon yritystoimintaan.</p> <p>Tutkimus liittyy Esedussa toteutettavaan Firmaxi – yrittäjyyttä vahvemmaksi -kehittämishankkeeseen, jonka tavoitteena on yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen Esedussa. Tietoa Esedussa opiskelleiden Etelä-Savoon perustamien yritysten määrästä ei aikaisemmin ollut ja tämän tutkimuksen tarkoituksena olikin kerätä pohjatietoa. Jatkossa perustettujen yritysten määrä tullaan selvittämään vuosittain ja tulevan kehityksen seuraamisessa voidaan tämän tutkimuksen tuloksia käyttää vertailuaineistona.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä oli kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksen toteuttamisessa käytettiin valmiita tilastoja Etelä-Savoon vuosina 2007–2011 perustetuista yrityksistä. Yrityksen perustaneiden 3062 henkilön opiskelu Esedussa tarkastettiin Esedun opiskelijajärjestelmistä. Tuloksissa huomioitiin enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista suoritettu tutkintoon johtanut koulutus tai täydennyskoulutus.</p> <p>Tutkimustuloksista voitiin päätellä, että Esedun koulutuksella oli vaikutusta Etelä-Savon yritystoiminnan lisääntymiseen. Kaikista tarkastelujakson aikana Etelä-Savoon yrityksen perustaneista henkilöistä 15 % oli opiskellut Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, Etelä-Savo, kvantitatiivinen tutkimus		
Sivumäärä 60	Kieli suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2012b3087
Huomautus (huomautukset liitteistä) 		
Ohjaavan opettajan nimi Eila Jussila		Opinnäytetyön toimeksiantaja Etelä-Savon ammattiopisto/Esedu

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 10 December 2012	
Author(s) Kirsi Siitari		Degree programme and option Business Management	
Name of the bachelor's thesis Influence of South Savo Vocational Institute training on the South Savo entrepreneurial activity			
Abstract <p>The aim of my bachelor's thesis was to find out how many of those who have established a business in South Savo in 2007-2011 had studied in South Savo Vocational Institute (Esedu) or at its predecessor colleges, for at least five years before establishing the business. The object of this research was to find out the influence of South Savo Vocational Institute training on the South Savo entrepreneurial activity.</p> <p>This research is linked to the development project "Firmaxi", which aims to improve the entrepreneurship and the entrepreneurship education of Esedu. Previous information on the businesses established by the former students of Esedu does not exist and the aim of this research was to gather ground information on this. In future the amount of established businesses will be found out yearly and the results of this research can be used as reference material.</p> <p>The research was executed with a quantitative method. The information was gathered by using the completed statistics on the businesses established in South Savo in 2007-2011. Previous studies in Esedu of 3062 business establishers were checked from the student registers of Esedu. Only the studies completed within five years before starting the business were included in the results.</p> <p>Based on the results of this research, it can be concluded that the training offered by Esedu had a positive influence on increasing the entrepreneurship in South Savo. During the reference period, 15 % of all the business founders had studied in Esedu for at least five years before establishing the business.</p>			
Subject headings, (keywords) Entrepreneurship, entrepreneurship education, South Savo, quantitative research			
Pages 60 p.	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2012b3087	
Remarks, notes on appendices 			
Tutor Eila Jussila		Bachelor's thesis assigned by Etelä-Savon ammattiopisto/ Esedu	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	YRITTÄJYYS SUOMESSA	2
2.1	Yhteiskunta ja yrittäjyys	2
2.2	Yrittäjyysaktiivisuus Suomessa	4
2.3	Yrittäjyys lukuina	6
2.4	Mikä saa ryhtymään yrittäjäksi?	7
3	YRITTÄJYYSKASVATUS	10
3.1	Opetusministeriön tavoitteet	11
3.2	Yrittäjyyskasvatus eri kouluasteilla	12
3.3	Yrittäjyyskasvatuksen sisältö	14
3.4	Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys	19
4	YRITTÄJYYSOSAAMISEN KEHITTÄMINEN ESEDUSSA	22
4.1	Esedu	22
4.2	Yrittäjyys opetussuunnitelmissa	23
4.3	Yrittäjämäinen toimintakulttuuri	25
4.4	Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät	26
5	ESEDUSTA VALMISTUNEIDEN RYHTYMINEN YRITTÄJÄKSI	33
5.1	Tutkimusmenetelmät	33
5.2	Tutkimustulokset	34
5.2.1	Tutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset	37
5.2.2	Lisä- ja täydennyskoulutuksen suorittaneiden perustamat yritykset	47
6	ESEDUN TARJOAMAN KOULUTUKSEN VAIKUTUKSET ETELÄ-SAVON YRITYSTOIMINTAAN	49
6.1	Johtopäätökset	50
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	53
7	PÄÄTÄNTÖ	56
	LÄHTEET	57

1 JOHDANTO

Suomi tarvitsee yrittäjiä. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan lisääntyminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta yhteiskunnan kilpailukyky jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä voidaan taata. Erityisesti nuoria halutaan innostaa yrittäjyyteen ja tätä pyritään edistämään koulujen yrittäjyyskasvatuksen avulla, joka 1990-luvun puolivälissä sisällytettiin osaksi yleissivistävää, ammatillista ja korkea-asteen koulutusta. Yrittäjyyskasvatuksen avulla halutaan vahvistaa opiskelijoiden myönteisiä asenteita yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintatapaa kohtaan. Tavoitteena on lisätä nuorten yrittäjyyteen liittyviä tietoja ja taitoja siten, että yrittäjyys nähtäisiin yhtenä uravaihtoehtona. Opin-
tojen sisältöjen lisäksi yrittäjyyskasvatuksen tärkeänä osana on oppilaitosten oppimisympäristöjen kehittäminen yrittäjyyttä tukevaksi, jotta yrittäjämäisestä toimintata-
vasta muodostuu luonteva tapa kaikkeen oppilaitoksen antamaan opetukseen.

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Etelä-Savon ammattiopisto, jonka toiminnan yhtenä strategisena painopistealueena on yrittäjyyden vahvistaminen. Yrittäjyyttä on perinteisesti sisältynyt ammatilliseen koulutukseen, mutta sen roolia on viime aikoina entises-
tään vahvistettu. Yrittäjyys on Esedussa valittu myös lukuvuoden 2012–2013 teemak-
si. Työni liittyy Esedussa toteutettavaan Firmaxi – yrittäjyyttä vahvemmaksi -
kehittämishankkeeseen, jonka tavoitteena on yrittäjyyskasvatuksen sekä yrittäjyyteen
innostavien toimintojen kehittäminen ja juurruttaminen Esedun vakiintuneeksi toi-
minnaksi.

Tutkimusongelmana on Esedun tarjoaman koulutuksen vaikututtavuus Etelä-Savon
yritystoimintaan. Tutkimuksen avulla selvitetään, kuinka monet Etelä-Savoon yrityk-
sen vuosina 2007–2011 perustaneet henkilöt ovat opiskelleet Esedussa tai sen edeltä-
jäoppilaitoksissa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Tutkimukseni
tavoitteena onkin selvittää nykytila, jotta saadaan pohjatieto tulevien vuosien kehityk-
sen seuraamiseen. Tutkimus tullaan jatkossa toteuttamaan vuosittain ja sen avulla voi-
daan tulevaisuudessa arvioida, onko yrittäjyyskasvatuksen vahvistamisella vaikutusta
ulkoisen yrittäjyyden eli yritysten perustamisaktiivisuuden lisääntymisenä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuk-
sesta. Ensimmäisessä luvussa käsitellään yrittäjyyttä ja se sisältää myös tilastotietoa
tämän päivän suomalaisesta yrittäjyydestä. Toisessa luvussa käsitellään yrittäjyyskas-

vatusta; sen olemusta, tarkoitusta ja sisällyttämistä opetukseen. Kolmannessa luvussa käsitellään Esedun yrittäjyyskasvatuksen nykytilaa, yrittäjämäisiä oppimisympäristöjä ja opetusmenetelmiä sekä yrittäjyysosaamisen kehittämistavoitteita.

2 YRITTÄJYYS SUOMESSA

Kehittyvän yhteiskunnan kilpailukyvyyn perusta on yrittäjämäisessä toiminnassa. Yritykset vastaavat merkittävästä osasta palveluita ja tuotantoa. Yritysten tarjoamien työpaikkojen ja niiden maksamien verojen avulla ylläpidetään ja kehitetään hyvinvointiyhteiskuntaa. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 12.) Uuden ja menestyvän tuotannon luomiseen tarvitaan vahvaa yrittäjyyttä ja ennakkoluulotonta yritystoimintaa. Yrittäjyyskulttuurin ja yritysilmaston kohentaminen on avainasemassa yrittämiseen kannustamisessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Perinteisesti kansalaisten työvoima on Suomessa ollut valtiovallan erityisessä suojeluksessa, millä tarkoitetaan työllisyyden ylläpitoa ja työmarkkinoiden säätelyä lakien avulla. Aikaisemmin tällä ymmärrettiin lähinnä työntekijöiden oikeuksien suojelemista, mutta nykypäivänä yrittäjien ja ammatinharjoittajien työ tunnustetaan yhtä tärkeäksi. Tätä kuvastaa hyvin myös entisen Kauppa- ja teollisuusministeriön ja Työministeriön yhdistäminen Työ- ja elinkeinoministeriöksi vuonna 2008. (Keitele 2008, 150.)

2.1 Yhteiskunta ja yrittäjyys

Elinkeinopolitiikka käsittää ne julkisen vallan toimet, joiden tarkoituksena on yhteiskunnan taloudellisen perustan vahvistaminen ja uudistuminen. Tavoitteena on myös yritysten syntymistä, toimintaa, kasvua, kilpailukykyä ja työllisyyttä edistävän toimintaympäristön aikaan saaminen. (Huovinen 2011.) Suomen elinkeinopolitiikan yksi merkittävistä lähitulevaisuuden haasteita on nykyisten yrittäjien ikääntyminen ja heidän omistamiensa yritysten liiketoimintojen jatkuminen. Olemassa olevien yritysten omistajanvaihdosten edistäminen tulisikin nostaa vähintään yhtä suuren huomion kohteeksi kuin uusien yritysten perustaminen (Hiekkala 2012, 12.)

Suomen poliittisten puolueiden hallitusohjelmissa on jo pitkään tunnustettu yrittäjyyden merkitys yhteiskunnan hyvinvoinnin perustana. Yrittäjyyden vahvistamiseen yh-

teiskunnassamme sitouduttiin vahvasti jo Lipposen ja Vanhasen hallituskausilla (Remes 2005b) ja asia on sisällytetty myös nykyisen, pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmaan (2011). Hallituksen yrityspolitiikan yhtenä keskeisenä tavoitteena on uusien yritysten syntyminen ja nuorten yrittäjyyden tukeminen. Uuden elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä pyritään parantamaan ja opiskelijoiden kiinnostusta ja valmiuksia yrittäjyyteen lisäämään koulutuksen avulla eri koulutusasteilla. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011.)

Viime vuosien yleismaailmallisen talouskriisin seurauksena myös kansalaiset ovat tulleet yhä tietoisemmiksi yrittäjyyden tärkeydestä hyvinvointivaltion perustana. (EK:n yrittäjyysohjelma 2015, 2012.) Kansainvälinen työnjako muuttuu globalisaation seurauksena kuitenkin nopeasti ja luonnollisesti myös markkinavoimilla on voimakas rooli alueiden kehittymisen ohjaamisessa, ehkä jopa kansallisia hallituksia suurempi. (Huovinen 2011.)

Suomen elinkeinopolitiikka on monitasoista toimintaa, jossa julkisen vallan ohella keskeisessä roolissa ovat yrittäjät ja yritykset sekä koulutus- ja innovaatiopalveluja tuottavat organisaatiot. Toiminnan tuloksellisuuden kannalta on olennaista, kuinka hyvin eri tasojen ja eri toimijoiden toimet tukevat ja täydentävät toisiaan. (Huovinen 2011.) Vuosittain tehtävään yrittäjyysaktiivisuutta mittaavaan kansainväliseen Global Entrepreneurship Monitor (GEM) -tutkimukseen vuonna 2011 osallistuneet kansalliset asiantuntijat arvioivat tämän päivän suomalaisen yrittäjyyspolitiikan melko hyväksi (Stenholm ym. 2012, 3).

Suomi panostaa yrittäjyyden lisääntymiseen, joten yrittämisestä kiinnostuneille on runsaasti yhteiskunnan tukemia palveluita tarjolla. Julkisia, eli valtion ja kuntien palveluita, tarjotaan yli tuhannessa toimipisteessä Suomessa. Palvelut ovat mm. neuvontaa, opastamista, rahoitusta, työvoimaa sekä edullisia toimitiloja ja kontakteja. Palveluita tuotetaan mm. työ- ja elinkeinoministeriön ja niiden maakunnallisten työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskusten) toimesta. Aktiivisia toimijoita ovat myös kuntien elinkeinotoimet, verotoimistot, seudulliset kehitysyhtiöt, maakuntaliitot ja rahoittajat. Lisäksi tarjolla on valtion rahoituksella toimivia yksityisiä ja kansalaisjärjestöjen tuottamia palveluita. (Keitele 2008, 150.) Eri ministeriöiden hallinnonaloilta yrittäjyyden kannustamiseen kanavoitu suora ja epäsuora rahallinen tuki on tuntuvaa. Ra-

2.2 Yrittäjyysaktiivisuus Suomessa

Suomalaiset suhtautuvat yrittäjyyteen nykyisin erittäin myönteisesti. Myös suhtautuminen mahdollisuuteen toimia itse yrittäjänä on muuttunut positiivisempaan suuntaan. Yli 40 % suomalaisista haluaisi mieluummin toimia yrittäjänä kuin palkansaajana, jos voisi vapaasti valita. Ilahduttavaa on, että erityisesti nuorten asenteen yrittäjyyttä kohtaan ovat muuttuneet myönteisemmiksi. (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 7.) Nuoret arvostavat työelämän itsenäisyyttä vanhempia sukupolvia enemmän ja toisaalta myös epävarmemmiksi muuttuneilla työmarkkinoilla on osuutensa. Palkkatyö ei enää nykyisin pysty välttämättä tarjoamaan turvallisuuden tunnetta, joten myös yrittäjyyden riskit tuntuvat pienemmiltä toteaa Suomen Yrittäjien kehittämispäällikkö Petri Rajaniemi (Savolainen 2012, 9.)

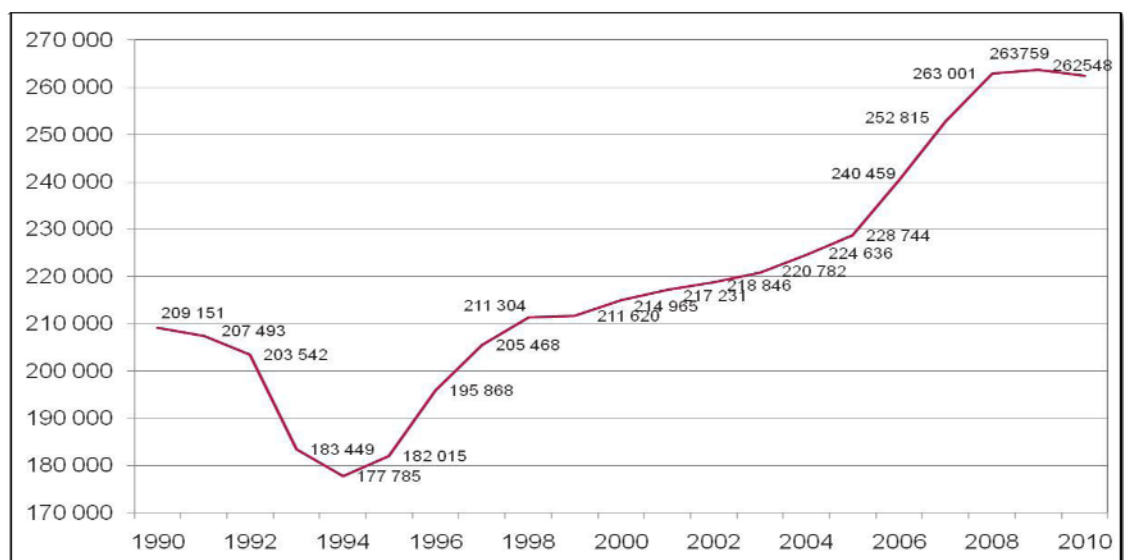
Suomalaisten mielissä yrittäjäksi ryhtymisen puolesta puhuvat mm. työn itsenäisyys ja vapaus, mahdollisuus vaikuttaa, itsenäinen päätäntävalta, mahdollisuus menestyä ja oman ajankäytön hallinta. Haittapuoliksi mainitaan taloudellinen epävarmuus, pitkät työpäivät ja epäsäännölliset työajat. (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 7.) Vaikka suomalaiset suhtautuvat yrittäjyyteen myönteisesti, on kynnyksensä yrityksen perustamiseen kuitenkin melko korkealla. EU-komission kesällä 2010 julkistaman barometrikyselyn mukaan Suomessa kyllä arvostetaan yrittäjyyttä, mutta silti harva suomalainen haluaa itse yrittäjäksi. Lähes 80 % suomalaisista kertoo arvostavansa yrittäjiä, mikä on EU:n toiseksi korkein luku Tanskan jälkeen. Siitä huolimatta vain hieman yli 40 % suomalaisista haluaa itse ryhtyä yrittäjäksi, kun luku muiden unionikansalaisten kohdalla on noin 45 %. (Yrittäjyys arvossa Suomessa – silti harva haluaa itse yrittäjäksi 2010.)

Kolmasosa suomalaisista yrittäjistä on naisia, mikä on paljon muihin Euroopan maihin verrattuna. Suomalaisten yrittäjänäisten koulutustaso on myös EU:n keskiarvoa korkeampi. Sekä mies- että naisyrittäjät Suomessa ovat palkansaajia ikääntyneempiä. Yli 25 % yrittäjistä on 55 vuotta täyttäneitä, kun palkansaajista noin 17 % kuuluu tähän ikäluokkaan. Suomen Yrittäjien, Finnveran sekä työ- ja elinkeinoministeriön teettämän Pk-yritysbarometrin mukaan näyttäisi siltä, että seuraavan viiden vuoden aikana

yli 20 % pk-yrityksistä onkin omistajanvaihdon edessä. Tämä tarkoittaisi, että lähivuosina noin 50 000 yritystä tarvitsee uuden omistajan. (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 9.)

Yrittäjyysaktiivisuuden mittarina käytetään tavallisesti yritysten lukumäärää. Suomalaisen yrittäjyyspotentiaali on GEM 2011 -tutkimuksen mukaan korkea: yli 60 % aikuisväestöstä tunnistaa hyviä liiketoimintamahdollisuuksia. Yli puolet näistä henkilöistä kuitenkin kokee, ettei heillä ole tarvittavaa liiketoimintaosaamista. Noin neljännes aikuisväestöstä kuitenkin kokee omaavansa sekä yrittäjyysideoita että osaamista, mutta kaikki eivät kuitenkaan yritystä perusta. Hyödyntämätöntä yrittäjyyspotentiaalia on Suomessa vielä siis melko runsaasti. (Stenholm ym. 2012, 3.)

Suomalaiset ovat 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen perustaneet kuitenkin ahkerasti yrityksiä, kuten kuviosta 1 voidaan havaita. Yritysten määrä on tällä vuosituhannella kasvanut keskimäärin 6 000 yrityksellä vuodessa (Yrittäjyys Suomessa – yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2011, 4). Yritysten määrän noususuuntaisuus jatkui aina vuoden 2008 talouden taantumaan asti, jolloin aloittaneiden yritysten määrä kääntyi laskuun ja lopettaneiden lisääntyi. Aloittaneiden yritysten määrä on jatkunut laskusuuntaisena myös vuosina 2011–2012 (Tilastokeskus 2012).

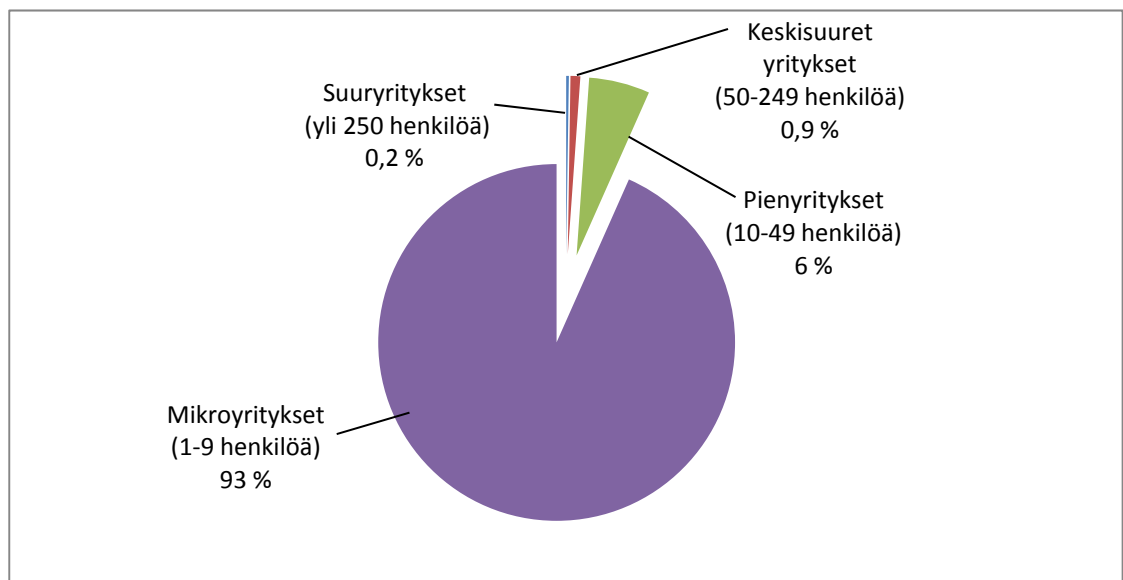

KUVIO 1. Yritysten määrän kehitys Suomessa 1990–2010 pl. maa-, metsä- ja kalatalous (Suomen Yrittäjät 2010)

2.3 Yrittäjyys lukuina

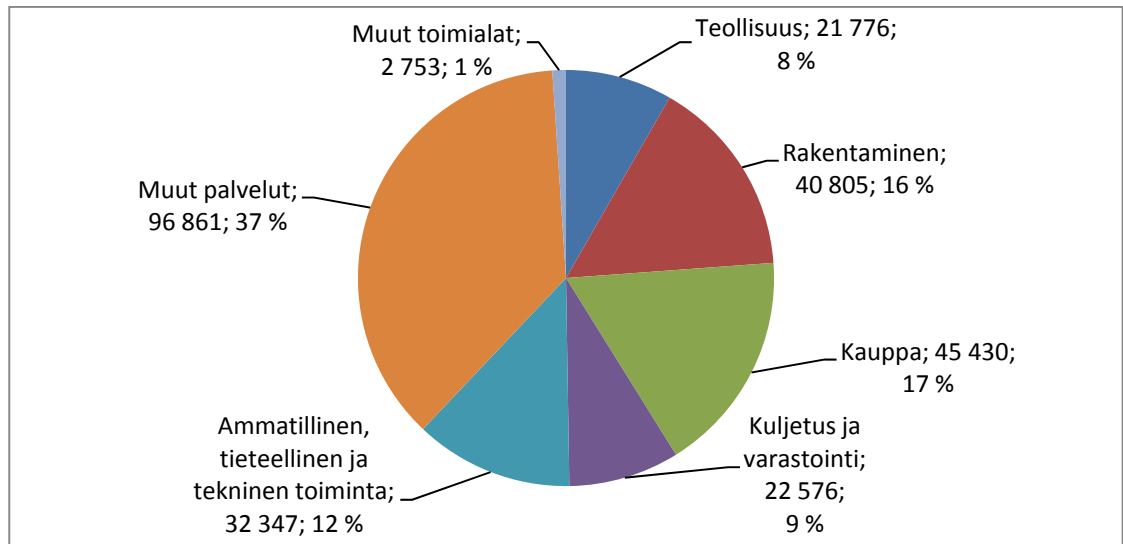
Vuoden 2010 lopussa Suomessa oli Tilastokeskuksen laskelman mukaan noin 260 000 yritystä. Luku ei sisällä maa-, metsä- ja kalatalouden yrityksiä, joita oli noin 60 000. Yritysten 350 miljardin euron liikevaihdosta yli puolet syntyi pienissä ja keskisuurissa eli pk-yrityksissä, joihin luetaan alle 250 henkilöä työllistävät yritykset. (Suomen Yrittäjät 2011.)

Pk-yritykset ovat siis tärkeä työllistäjä Suomessa. Tilastokeskuksen mukaan yritysten noin 1,4 miljoonasta kokopäiväisestä työpaikasta 61 % sijoittui pk-yrityksiin. Kuviossa 2 havaitaan, että yrityksistä valtaosa, yli 90 %, oli alle 10 henkilöä työllistäviä eli mikroyrityksiä. Yrityksistä noin kaksi kolmasosaa työllistää vain yrittäjän itsensä. (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 4–5.) Yksinyrittäjien määrä onkin viime aikoina kasvanut, kun taas työnantajayrittäjien määrässä ei ole juurikaan kasvua havaittu. Yhä useammat ovat siis työllistäneet itse itsensä yrittäjäksi ryhtymällä. Viime vuosina sekä naisten että miesten yrittäjänä toimiminen on lisääntynyt. (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 6.)

KUVIO 2. Yritykset kokoluokittain pl. maa-, metsä- ja kalatalous (Suomen Yrittäjät 2011)

Viime vuosina yritysten määrä on kasvanut erityisesti sellaisilla toimialoilla, joilla julkisella sektorilla on perinteisesti ollut vahva asema. Näitä ovat sosiaali- ja terveyspalvelut, koulutus ja muut yhteiskunnalliset henkilökohtaiset palvelut. Yrityksiä on erityisesti syntynyt myös rahoitukseen ja liike-elämän palveluihin. Myös rakentamisessa on yritysmuotoinen toiminta lisääntynyt. (Yrittäjyys Suomessa – perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011, 4–5.)

KUVIO 3. Yritysten määrä toimialoittain 2010 pl. maa-, metsä- ja kalatalous (Suomen Yrittäjät 2011)

Kuviossa 3 on esitetty suomalaisten yritysten jakautuminen toimialoittain. Vuonna 2010 yritysten määrä lisääntyi eniten terveys- ja sosiaalipalveluissa ja muussa palvelutoiminnassa sekä tieteellisessä ja teknillisessä toiminnassa. Eniten yritysten määrän vähenemistä tapahtui kaupan-, teollisuuden- ja kiinteistöalan yritysten kohdalla.

2.4 Mikä saa ryhtymään yrittäjäksi?

Yrittäjyys on yksilön taitoa muuttaa ideat toiminnaksi. Se on sekoitus luovuutta, innovaatiokykyä ja riskinottoa, mutta myös kykyä suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 11.) Yrittäjyyttä ei käsitetä suppeasti vain yrityksen omistamisena, vaan yrittäjyys merkitsee enemmänkin suhtautumistapaa työntekoon yleensä (Koiranen 2000b).

Menestyvillä yrittäjillä on Koirasen (2000a) mukaan yksi yhteinen piirre; he ovat kaikki erilaisia. Kansikkaan (2007, 109) mukaan parhaimmillaan yrittäjä on vahvoilla sosiaalisilla taidoilla varustettu monitaitoinen henkilö, jolla on halua ja kykyä takoa montaa rautaa yhtä aikaa. Koiranen (2000a) näkee yrittäjyyden lähinnä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapana työntekoa kohtaan. Hänen mielestään yrittäjä on omaa tahtoaan luovasti ja uutterasti toteuttava henkilö, jolla on myös halu itse määrätä omasta tulevaisuudestaan. (Koiranen 2000a.)

Yrittäjäksi ei ketään voida määrätä tai pakottaa, vaan yrittäjyys lähtee ihmisestä itseltään. Yrittäjyys on siis tavoitteellista ja omavastuista itsensä johtamista (Koiranen, 2000a.) Niemelä taas muistuttaa, että pelkkä halu ja tahto yrittämiseen eivät yksin riitä, vaan lisäksi tarvitaan ammattitaitoa ja osaamista (Lehtimäki 2012, 38.) Myös Pajatsalo (2012) painottaa työkokemuksen tärkeyttä ja toteaa, että ammattitaito kannattaa ensin opetella toisen palveluksessa. Hänen mielestään yrittäjäksi kannattaisi kuitenkin lähteä suhteellisen nuorena, koska riskinotto-kyky ja epävarmuuden sietokyky on silloin yleensä suurempi. Parasta olisi, että ajatus yrittäjyydestä kypsyisi pikkuhiljaa kokemuksen ja eteen tulevien mahdollisuuksien kautta. Työkokemusta saisi kuitenkin olla kertynyt vähintään pari vuotta, jotta virheistäkin olisi jo ehditty oppimaan. (Pajatsalo 2012.) Myös Lehtimäki toteaa, että yrittäjyys ei ole yrittämistä, vaan toteuttamista. Keskeisiä asioita ovat usko itseen, rohkeus riskinottoon ja kyky liiketoiminnalliseen ajatteluun. (Lehtimäki 2012, 38.)

Yrittäjäksi lähdetään monista syistä, mutta yrittäjäksi voidaan myös syntyä - vaikka yrittäjyys ei geneettisesti periydykään. Tällaisella yrittäjäksi syntyneellä voidaan tarkoittaa vaikkapa vanhempiansa yritystoimintaa jatkavaa yrittäjäperheen lasta tai henkilöä, jota ilman lapsuuden yrittäjyysmallia tuntee yrittäjyyden sisäisenä poltteenä ja aloittaa yritystoiminnan heti kun siihen mahdollisuus on. Aina ei yrittäjäksi kuitenkaan synnytä, vaan sellaiseksi myös ajaudutaan tai joudutaan. Sisäistä poltetta tai perhetaustaa yrittäjyyteen ei välttämättä ole, mutta elämäntilanteet kuljettavat siten, että ihminen huomaakin toimivansa yrittäjänä. Yrittäjäksi ajautuneet voivat olla esim. johtamansa yrityksen ostaneita, harrastuksen kautta yrittäjyyteen ajautuneita tai vaikkapa puolisonsa kautta yrittäjäksi ryhtyneitä. Yrittäjäksi joutuneiksi voidaan taas kutsua niitä, jotka ovat työttömyyden tai muun syyn takia todenneet yrittäjyyden olevan heille vähiten huono vaihtoehto. (Lehti ym. 2007, 13, 19.)

Yrittäjäksi päädytään siis joko ”vetovoimien” tai ”työntövoimien” perusteella (Koironen 2000a). Oli yrittäjäksi ryhtymisen syy mikä tahansa, niin yrityksen perustaminen vaatii ihmiseltä tietynlaisen kasvamis- ja kehittymisprosessin, joka alkaa yritysideoista ja päättyy yrityksen käynnistämiseen. Yritystä ei perusteta vahingossa tai sattumalta, vaan päätös yrittäjäksi ryhtymisestä on usein ammattiuran merkittävämpiä taitekohtia. Hyötyjä ja haittoja pohditaan tässä kohtaa tarkasti. (Lehtimäki 2012, 38.) Yrityksen perustaminen on ensikertalaiselle hyppy tuntemattomaan, jossa ainakin epävarmuuden sietokykyä tarvitaan. Yrittäjäksi ryhtyvä ottaa vastuun monien muiden asioiden lisäksi siitä, että yritys tuottaa liiketaloudellista voittoa ja menestyy. Vaikka yrittäjät harvoin mainitsevat rahan syyksi yrityksen perustamiseen, niin sitä ei voi kuitenkaan sivuuttaa yrittäjyydestä puhuttaessa. Yrittäjän oma ansiotaso kuitenkin muodostuu yritystoiminnan kautta. (Lehti ym. 2007, 29, 99, 168.)

Yrittäjyyteen liitetään edelleen kuitenkin myös kielteisiä käsityksiä ja vielä nykyisinkin moni yrittäjä sanoo mieluummin olevansa ammatinharjoittaja kuin yrittäjä. Yrittäjäidentiteetti onkin yrittäjyyden tutkimuksissa noussut yhä keskeisemmäksi avainkysymykseksi. Yrittäjäidentiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin ja selkeä identiteetti vahvistaa yrittäjän luottamusta omaan itseensä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yrittäjän on hyvä selvittää itselleen, miksi on yrittäjä ja millainen yrittäjä haluaa olla. Sekä myönteisten että kielteisten käsitysten työstäminen tarvitaankin yrittäjäidentiteetin rakentamisessa. (Holopainen 2010.) Yrittäjäidentiteettiä tutkinut Outi Hägg on puolestaan havainnut, että yrittäjäksi ryhtymiseen tarvitaan siirtymäriittejä, sillä ihminen irrottautuu entisestä siirtyessään kohti yrittäjyyttä. Näitä riittejä tai paalun paikkoja voivat olla vaikkapa liiketoimintasuunnitelman laatiminen tai liikeidean esitleminen rahoittajalle. Käytännössä tämä tarkoittaa sellaisia tilanteita, joissa yrittäjyyttä suunnitteleva henkilö omaksuu itselleen yhä enemmän yrittäjän identiteettiä. (Kapiainen-Heiskanen 2011.)

Yrittäjäksi ryhtyminen on aikaa, harjoittelua ja voimavaroja vaativa henkinen kasvuprosessi, joka ei tapahdu ilman yksilön omaa kiinnostusta ja aitoa motivaatiota omaan kehittymiseen kohtaan. Sen lopputuloksena on psykologinen omistajuus omasta yrityksestä tai työtehtävästä eli aito sitoutuminen ja vastuun kantaminen. Yrittämismahdollisuuksien lisäksi tarvitaan koulutusta kaikilla tasoilla varhaiskasvatuksesta yliopistoihin saakka. (Kansikas 2007, 137–138.)

Yrittäjäksi kasvaminen on siis vaihe vaiheelta etenevä prosessi, josta Outi Hägg väitöskirjassaan Yrittäjyysvalmennus ja yrittäjäidentiteetti sanoo, että ”yrittäjän on tärkeää uskoa itseensä, uskaltaa ottaa riskejä, heittäytyä tuntemattomaan ja kokeilla. Eikä ole niin vaarallista, vaikka välillä menee rähmälleen. Takapakkia voi tulla, jos yrittää saavuttaa seuraavan vaiheen liian nopeasti. Koko prosessi on käytävä läpi.” (Kapiainen-Heiskanen 2011.)

3 YRITTÄJYYSKASVATUS

Yhteiskunta, työ ja työelämä muuttuvat koko ajan. Laaja-alainen sivistys mahdollistaa yksilön liikkumisen muuttuvien ammattien ja työtehtävien yhteiskunnassa ja työelämässä. Työssä vaadittava osaaminen edellyttää tiedollista ja taidollista joustavuutta, luovuutta, ennakoivaa oppimiskykyä sekä kommunikointi- ja viestintätaitoja. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 16.)

Yritteliään yhteiskunnan merkitys tulee esille entistä laaja-alaisemmin, ei pelkästään elinkeinoelämän näkökulmasta. Esimerkiksi sosiaalisesta lähtökohdasta jo pelkästään perhesuhteiden muutokset luovat paineita erilaisten vaihtoehtojen etsimiseen, työorganisaatioiden muutoksesta puhumattakaan. Globaalit tekijät ohjaavat kansainvälistymiseen ja tietotekniikan jatkuvaan kehittymiseen, jonka myötä myös yksilöt ovat eri vaihtoehtojen ja epävarmuuden edessä. Yrittäjyyskasvatuksen avulla voidaan yksilöitä ja yhteiskuntaa ohjata kohtaamaan muutoksia ja hakemaan vaihtoehtoisia ratkaisuja selviytymiseen. (Seikkula-Leino 2007, 26.)

Muuttuva työelämä houkuttelee nuoria yrittäjäksi. Yli puolet ammatillisella toisella asteella opiskelevista pitääkin mahdollisena, että tulee toimimaan yrittäjänä jossakin vaiheessa työuraansa. Vaikka nuoret ovatkin yrittäjyydestä kiinnostuneita, on yrittämiseen liittyvissä mielikuvissa kuitenkin vielä parantamisen varaa. Nuoret saattavat olla turhan itsekriittisiä oman osaamisensa suhteen ja toisaalta taas pitää yrittäjyyttä vaikeana ja byrokraattisena. Yrittäjyyttä harkitseva tai yrittäjyyden alkutaipaleella oleva nuori tarvitseekin runsaasti kannustusta ja itseluottamuksen vahvistusta. (Savolainen 2012, 9.)

3.1 Opetusministeriön tavoitteet

Opetusministeriön yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat määrittelevät yrittäjyyskasvatuksen pääasiassa opetuslalla tehtäväksi laaja-alaiseksi työksi, jonka tavoitteena on yrittäjyyden vahvistaminen. Opetuslala tekee yrittäjyyskasvatusta yhteistyössä työelämän kanssa ja toimintaa tukevat myös monet muut tahot, kuten järjestöt. Yrittäjyyskasvatus perustuu elinikäiseen oppimiseen ja siinä hyödynnetään verkostoitumista.

Uuden yritystoiminnan lisääntymisen lisäksi yrittäjyyskasvatuksen käytännön toimenpiteiden tavoitteena on myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, yrittäjien ja yrityksissä olevan henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä yrittäjämäinen toimintatapa työpaikoilla ja kaikessa muussakin toiminnassa. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 11.)

Opetusministeriön tavoitteena on vuoteen 2015 mennessä entisestään vahvistaa mm.

- yrittäjyyskasvatuksen eri toimijoiden verkostoyhteistyötä
- alue- ja paikallislähtöistä yrittäjyyskasvatusta
- yrittäjyyskasvatuksen sisällyttämistä opetussuunnitelmiin
- yrittäjyyskasvatuksen sisällyttämistä osaksi kuntien strategioita
- ammatillisten tutkintojen perusteisiin sisältyviä yrittäjyysopintoja siten, että yrittäjyysaktiivisuus ja yrittäjämäinen toimintatapa lisääntyvät
- yrittäjämäisten oppimisympäristöjen ja yrittäjyyspedagogiikan poikkitieteellistä tutkimusta
- opettajien laajamittaista osallistumista yrittäjyyskasvatukseen liittyvään täydennyskoulutukseen ja työelämäjaksoille
- verkostoyhteistyötä lisäävien virtuaalisten oppimisympäristöjen luomista opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 14–15.)

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi on oppilaitosten kyettävä muuttamaan omaa toimintakulttuuriaan yrittäjämäiseksi tai yrittäjyyteen suuntaavaksi. Yrittäjämäisen toimintakulttuurin tehtävänä on kasvattaa oppija vastuuseen itsestään ja tekemisistään ja rohkaista uusien askeleiden ottamiseen, vaikka niissä voisi epäonnistuaakin. Oppijan tulee myös saada valmiuksia ja keinoja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Tärkeä osa yrittäjämäistä toimintakulttuuria on siis tulevaisuushakui- nen ote. Tulevaisuuden koulun toimintakulttuuri on parhaimmillaan joustavaa, ris-

kinottokykyistä, luovaa, innovatiivista sekä yhteistyö- ja suunnittelukykyistä. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 16.)

3.2 Yrittäjyyskasvatus eri kouluasteilla

Nimensä mukaisesti yrittäjyyskasvatus liittyy sekä yrittäjyyteen että kasvatukseen. Tarve aikaisempaa oma-aloitteisemman ja verkottuvamman kansalaisen kasvattamiseen on syntynyt siitä huomiosta, että ihmisen näennäinen passiivisuus tulee yhteiskunnalle kalliiksi. (Remes 2005a.) Tähän tarpeeseen pyritään vastaamaan yrittäjyyskasvatuksella, joka lisättiin koulujen opetussuunnitelmiin 1990-luvun puolivälin tienoilla. Ristimäen (2001) mielestä ainakin osittain syynä yrittäjyyskasvatuksen nostamiseen valtakunnalliselle opetussuunnitelmatasolle juuri 1990-luvulla voi löytyä tuon vuosikymmenen alun taloudellisesta taantumasta. Toisaalta lama saattoi olla vain laukeava tekijä, joka vain ajankohtaisti jo aikaisemmin alkaneen kehityskulun. Yrittäjyyskasvatuksen esiin nostamisen taustalla lienee myös ideologisia latauksia, joiden yhtenä vaikuttimena voi olla yleinen työnteon luonteen ja toimintaympäristön muuttuminen sellaiseen suuntaan, jossa yrittäjämäisen toiminnan mallia on mahdollista käyttää myös toisen palveluksessa tehtävän työn mallina. (Ristimäki 2001.)

Yritteliäs ihminen mielletään ahkeraksi, työhaluiseksi, rohkeaksi, luovaksi, oma-aloitteiseksi ja vastuuntuntoiseksi. Tällainen yritteliäs ihmiskuva on todellinen haaste koulutukselle, sillä kuvatulainen ihminen on yleensäkin opetussuunnittelussa tavoitteena. Yrittäjyyttä synnyttäviä ja ylläpitäviä toiminnallisia asenteita voidaan oppimistoiminnassa omaksua silloin, kun ne oppimisjärjestelyissä mahdollistetaan. Tällaisia oppimisjärjestelyjä kutsutaan yrittäjämäiseksi pedagogiikaksi eli yrittäjyyskasvatukseksi. (Remes 2005a.)

Yrittäjyyskasvatuksen erityisenä tavoitteena on kehittää oppilaissa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat hyödyksi työelämässä, riippumatta siitä, työskenteleekö ihminen omistajayrittäjänä vai toisen palveluksessa. Tavoitteena on myös oppia, miten luoda työtä itselle ja muille. Kodin ja koulun vastuunalaisena tehtävänä on välittää kasvatustyössä sellaisia arvoja, joita yksilön ja yhteiskunnan kilpailukyky vaativat. Yrittäjyyskasvatuksen päämääränä eri kouluasteilla onkin tehdä koulutuksen ja muiden oppimisen keinojen avulla yrittäjyydestä osa oppilaiden elämää. Yrittäjyyden si-

säistänyt kasvattaja ja koulu siirtävät oppimisen vastuuta oppilaalle, jolloin korostuu aktiivinen toiminta passiivisen vastaanottamisen sijaan. (Koiranen 2000a.)

Varsinkin alempien kouluasteiden toiminnan kannalta yrittäjyyskasvatuksen liittäminen työntekoon ja sen muutokseen saattaa tuntua melko kaukaiselta toimintatavalta. Yrittäjämäisen toiminnan juuret ovat kuitenkin myös kulttuurissa ja tämän kulttuurin luominen voi alkaa jo koulunkäynnin alkuaikoina niin, että siitä tulee oppilaille luonnollinen toimintatapa. (Ristimäki 2001.) Seikkula-Leino (2007) painottaa, että lasten ja nuorten kasvatuksesta puhuttaessa tuleekin korostaa erityisesti juuri yrittäjämäisten valmiuksien kehittymistä. Yrittäjyyskasvatuksen alkuvaiheessa pyritään lapsen itsetuntoa, motivaatiota ja luovuutta tukemaan, sillä itsetunnon vahvemmat henkilöt ovat motivoituneempia ja siitä syystä myös toimivat yritteliäämmin. (Seikkula-Leino 2007, 28–30.)

Yleissivistävässä koulutuksessa yrittäjyyskasvatus ilmenee eri asteilla eri tavoin. Perusopetuksessa painopiste on asenteellisissa valmiuksissa, yrittäjämäisten ominaisuuksien ja toimintatapojen kehittämisessä sekä yrittäjyyden merkityksen ymmärtämisessä yhteiskunnan toimimisessa. Nuorten tietoa lisätään mm. koulun ja yritysten välisen yhteistoiminnan sekä tavoitteellisten työelämäjaksojen avulla. Lukioden yrittäjyyskasvatuksella pyritään vahvistamaan opiskelijoiden valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan eri alueilla. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009:7, 19–20.)

Ammatilliseen koulutukseen yrittäjyyskasvatus kuuluu olennaisena osana. Ammatillisen koulutuksen tärkein tehtävä on valmistaa opiskelijoita työelämän tuleviin haasteisiin tarjoamalla heille työelämässä tarvittavaan osaamiseen tähtäävää koulutusta. Yrittäjyys on yksi nykyisen ja tulevan työelämän suurista haasteista. (Hannula 2011, 31.) Opiskelijan tulee saada opinnoissaan käsitys oman alansa yrittäjyydestä ja mahdollisuus tutustua alan yrittäjiin sekä halutessaan myös kokeilla yritystoimintaa esimerkiksi harjoitusyrityksessä. (Huvi ym. 2011, 22.) On tärkeää, että ammatilliset osaajat ovat jo opiskeluaikana omaksuneet yrittäjyyttä niin sanan sisäisessä kuin ulkoisessakin merkityksessä. Yrittäjyys onkin osa ammatillista osaamista ja työn tekemistä ja opiskelijoita tulee valmistaa työelämään tarjoamalla heille mahdollisuus lisätä yrittäjyysosaamistaan. (Hannula 2011, 31.)

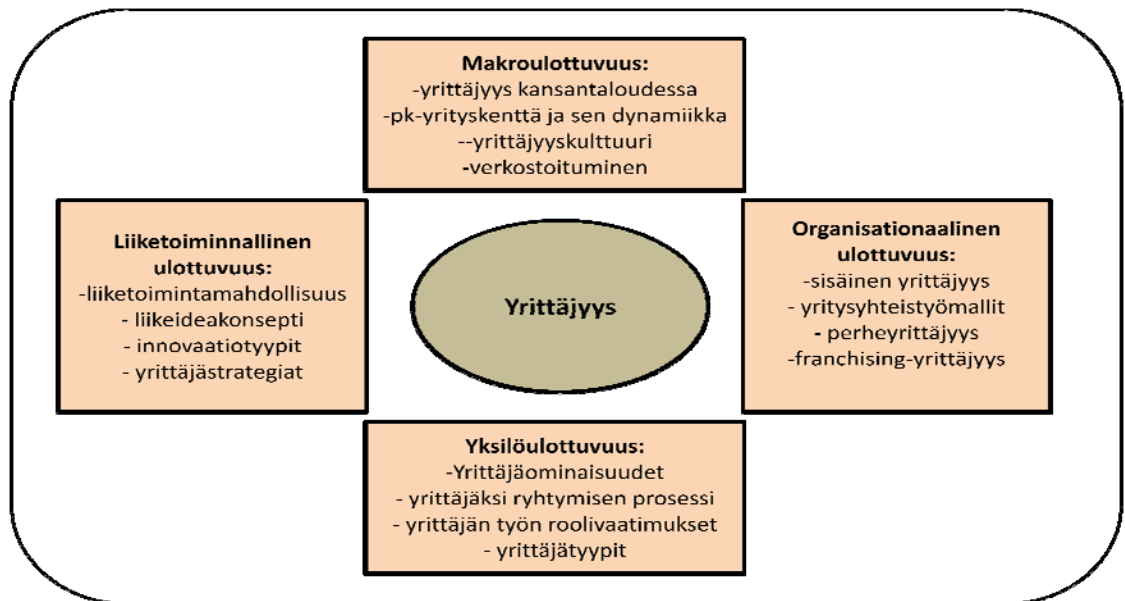
Aikuiskoulutuksen yrittäjyyskasvatuksessa korostuu yrittäjyyden kehittymiselle tarpeellisten osaamisen ydinalueiden oppiminen. Näitä ovat mm. suorituksiin ja tehtäviin motivoituminen, verkostojen luominen ja hyödyntäminen, luovuuden ja ideoiden kehittäminen, liiketoimintasuunnitelmien tekeminen, tuotteiden ja palveluiden suunnittelu, vuorovaikutustaitojen parantaminen, johtajuuden vahvistaminen, arviointitaitojen edistäminen ja niin edelleen. Toisaalta lähtökohtana on myös se, että yksilön tulee kyetä laaja-alaisesti organisoimaan tietojään. (Seikkula-Leino 2007, 30.) Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa tutkinnon perusteiden mukainen osaaminen osoitetaan pääsääntöisesti aidoissa työtilanteissa. Tutkintojen perusteissa on mukana yrittäjyys joko pakollisena tai vapaavalintaisena tutkinnon osana. Aikuiskoulutuksessa voidaan myös suorittaa erityisiä yrittäjyystutkintoja. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009:7, 22.)

3.3 Yrittäjyyskasvatuksen sisältö

Yrittäjyyskasvatus on huomattavasti laajempi käsite kuin yrittäjyyden näkeminen pelkkänä ammatinharjoittamisena. Perimmiltään yrittäjyyskasvatus onkin oikeastaan kansalaiskasvatusta, jolla pyritään vaikuttamaan taitoihin, käyttäytymiseen ja uskomuksiin. Yritteliäisyyden kehittyminen liittyy yksilön sekä henkilökohtaiseen elämään että ammatillisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen. (Seikkula-Leino 2007, 26.) Opetussuunnitelmien perusteissa yrittäjyys ja yrittämisen edistäminen nähdään laajana aihealueena, joka voidaan limittää muuhun opetukseen ja integroida lähes kaikkiin oppiaineisiin. Yrittäjyyskasvatuksella voidaanakin monin tavoin tukea opiskelijan tulevaa menestystä kaikilla elämän osa-alueilla. Yrittäjyyskasvatuksella pyritään mm. vahvistamaan opiskelijan viestintä- ja neuvottelutaitoja, kykyä mahdollisuuksien havainnointiin sekä taitoja liikeideoitten tuotteistamiseen. Yrittäjyyskasvatuksen onnistunut tulos on aktiivinen, osallistuva ja kehittyvä sekä persoonansa peliin laittava opiskelija. (Kansikas 2007, 36.)

Kun yhteiskunnallisin keinoin halutaan edistää nuorten yrittäjyyttä, on koulu tässä ensiarvoisessa asemassa. Vaikka yrittäjyyskasvatus on suurelta osaltaan kaikkia aineita koskeva opetuksen metodi, on sillä on myös sisällöllinen alueensa. Varsinaiseen liiketoimintaan liittyvä opetus on kuitenkin vain yksi yrittäjyyskasvatuksen sisällöllisistä alueista. Alla oleva kuvion avulla voidaan selkeästi hahmottaa yrittäjyyskasvatuksen sisällöllistä kokonaisuutta. (Ristimäki 2001.)

Yrittäjyyskasvatuksen sisällöstä puhuttaessa on syytä korostaa, että liiketoiminnallinen ulottuvuus on vain yksi osa yrittäjyyskasvatusta, eikä mitenkään edes sen pääasia. Oheisessa kuviossa 4 yrittäjyyden opettaminen jaetaan neljään ulottuvuuteen, jotka ovat makroulottuvuus, liiketoiminnallinen ulottuvuus, organisationaalinen ulottuvuus ja yksilöulottuvuus. (Ristimäki 2001.)

KUVIO 4. Yrittäjyyden ulottuvuudet (Ristimäki 2001)

Yrittäjyyden opettamisen makroulottuvuuden eri osa-alueet auttavat oppijaa ymmärtämään sekä yrittäjyyden syntymistä että sen aikaansaannoksia yhteiskunnallisella tasolla. Oppilaalle syntyy ymmärrys työ- ja yrityselämän merkityksestä yhteiskunnan hyvinvoinnille. Yrittäjyyden merkityksen ymmärtämisen lisääntyminen vaikuttaa myös asenteisiin luulosta enemmän tietoon perustuviksi. Yrittäjyyden opettamisen liiketoiminnallisen ulottuvuuden kautta opiskelija ymmärtää uuden liiketoiminnan syntymistä ja erilaisia uuden liiketoiminnan menestymiseen liittyviä kriteereitä. Liiketoiminnallisen ulottuvuuden avulla on tarkoitus selvittää mitä liiketoiminnan sisältö on. Liiketoiminnallista ulottuvuutta tulisi käyttää enemmän välineenä yhdisteltäessä eri yrittäjyyskasvatustoimintoja koulun muuhun opetukseen. Liiketoimintaulottuvuudella tarkoitetaan siis sisältöjä, kun taas organisationaalisella ulottuvuudella kyse on toimintatavoista ja -malleista toteuttaa liiketoimintaa. Tämän ulottuvuuden sisältönä ovat siis yrittäjämäiset toimintamallit, jotka tehostavat toimintaa ja luovat sitä kautta kilpailukykyä. Yrittäjyyden opettaminen yksilöominaisuuksien käsittelyn avulla avartuu opiskelijan näkemys yrittäjäominaisuuksien merkityksestä, yrittäjäksi ryhty-

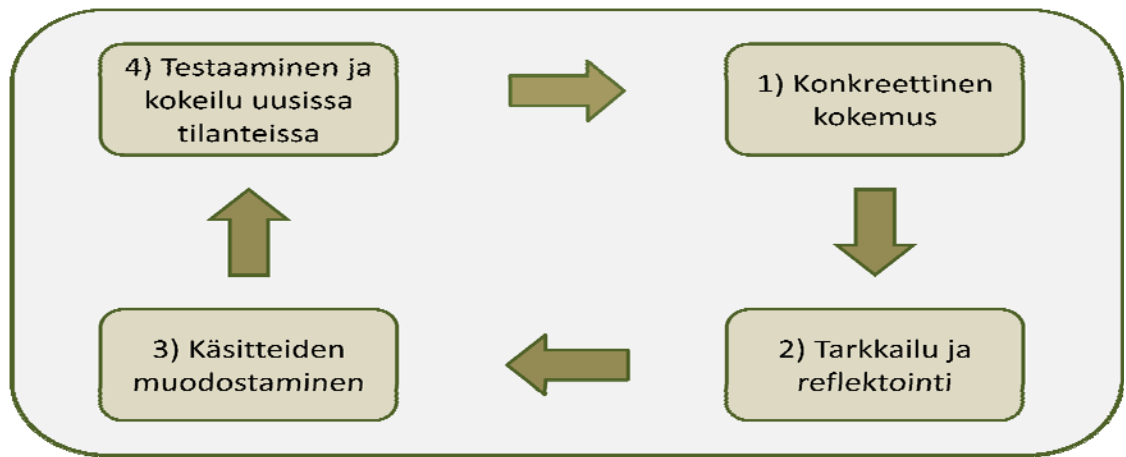
misen vaiheista sekä niistä roolimalleista ja osaamisalueista, joita yrittäjän työ henkilölle asettaa. Tämä tarkastelunäkökulma tuo esiin myös sen tosiasian, että kaikki yrittäjät ovat keskenään erilaisia. (Ristimäki 2001.)

Pajatsalon (2012) mielestä opiskelijoille tulisi erityisesti opettaa liiketoimintaan liittyviä lainalaisuuksia. Hänen mielestään opiskelijoiden olisi tärkeää ymmärtää mistä elementeistä yrityksen kannattavuus riippuu, miten kaupanteko tapahtuu ja miten yrittäjä voi tuottaa lisäarvoa asiakkailleen. Yrityksen perustamiseen liittyviin asioihin ei hänen mielestään oppilaitoksissa kannata aikaa käyttää, koska näihin asioihin on runsaasti monenlaista asiantuntemusta käytettävissä. Asennekasvatus on hänen mielestään yksi tärkeimmistä asioista - nöyrästi työntekoon suhtautuvilla on parhaat mahdollisuudet pärjätä yrittäjinä. (Pajatsalo 2012.)

Kasvatuksen kenttä on muuttunut voimakkaasti tietoyhteiskunnan myötä. Vapautuminen ajasta ja paikasta ovat hämärtäneet rajaa järjestelmällisen (systemaattisen ja tavoittehakuksen) ja satunnaisten (ei-systemaattisen ja vapaatavoitteisen) kasvatuksen välillä. Tietoverkot, televisio, radio ja sanomalehdet ovat suuri osa oppilaiden elämää ja opiskelua voidaan suorittaa miltei milloin ja missä tahansa. Opettamisen ydin onkin nykyisin

- oppimismahdollisuuksien luomisessa
- oppimaan innostamisessa
- oppimisen esteiden poistamisessa
- etsimään, epäilemään ja kyselemään opettamisessa
- ympäristön ja sen muutosten vaikutusta oppimisen edistämisessä. (Koiranen 2000a.)

Yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtana on kokemuksellinen oppiminen ja oppimisyhteisöllä on keskeinen rooli oppimisprosessissa. Kokemukset syntyvät toiminnan tuloksista konkreettisissa tilanteissa ja oppija reflektoi kokemuksiaan varmistaakseen ymmärryksensä. Oheisessa kuviossa 5 esitetty Kolbin oppimisen malli soveltuu hyvin yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdaksi: Toiminnan ymmärtämisen ja oppimisen kannalta tulee kehä kiertää usein ja useaan kertaan ympäri. (Seikkula-Leino 2007, 31.)

KUVIO 5. Kokemuksellinen oppiminen (Seikkula-Leino 2007)

Yrittäjyyskasvatuksen juurruttaminen oppilaitoksen arkeen ja opetukseen ei kuitenkaan aina ole helppoa (Pihkala ym. 2011). Yrittäjämäinen pedagogiikka poikkeaa varsin merkittävästi aikaisemmin oppilaitoksessa tyypillisesti käytetyistä oppimisajattelusta (Remes 2000b). Opettajilla onkin paikoin ollut vaikeuksia löytää sisältöjä ja keinoja, joilla yrittäjyyskasvatuksen haasteeseen voisi vastata. Opettajat ovat kuitenkin avainasemassa yrittäjyyskasvatuksen juurruttamisessa oppilaitoksiin ja heidän työnsä kautta myös tavoitteet välittyvät oppilaille. (Pihkala ym. 2011.)

Opettajan rooli on selvässä muutoksessa yrittäjyyspedagogiikan vallatessa alaa opetuksessa. Opettajan tulee kyetä tukemaan monimutkaista oppimisprosessia, jossa kannustetaan itsenäiseen tekemiseen, mahdollisuuksien havaitsemiseen ja oivaltavaan oppimiseen. (Remes 2000b.) Tulevien yrittäjien kasvattamisessa Pajatsalon (2012) mielestä tulisi korostaa sitä, että jo koulussa vaadittaisiin entistä tiukemmin pitämään kiinni esimerkiksi sovituista aikatauluista. Mikäli näitä taitoja ei koulussa tai kotona opita, on yrittäjänä toimiminen todella haasteellista. Yrittäjänä ja työelämässä yleensäkin joutuu vastuuta kantamaan ja asiakkaiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää pitää sovituista aikatauluista kiinni. Hänen mielestään koulujen yrittäjyyskasvatuksen tulisiikin painottua erityisesti tällaisten perusasioiden opettamiseen, koska substanssiosaamista opitaan myös työpaikoilta. Vaatimukset kouluissa tulisi hänen mielestään nostaa lähemmäksi työelämän vaatimuksia. (Pajatsalo 2012.)

Ristimäen (2001) mukaan opettajan omilla asenteilla yrittäjyyttä, yrittäjyyden edistämistä ja yrittäjyyskasvatusta kohtaan näyttää olevan suuri merkitys koulun yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa. Vaikuttaa siltä, että opettajan halukkuus ja motivaatio ottaa yrittäjyyskasvatus osaksi opetustyötä on sidoksissa niihin asenteisiin, joita hänel-

lä itsellään on yrittäjyyttä kohtaan. Tosin vaikka opettajalla olisikin positiivinen asenne yrittäjyyttä kohtaan, ei sekään välttämättä takaa halua käytännön tason yrittäjyyskasvatuksen harjoittamiseen. Yrittäjyys voi olla opettajalle itselleen tuntematon alue, mikä vaikuttaa opettajana toimimiseen tällä aihealueella. (Ristimäki 2001.) Uudenlaisien pedagogisten opetusmenetelmien käyttöön ottaminen tai hyödyntäminen saattaa opettajasta tuntua hankalalta tai liikaa aikaa vieviltä. Opetusta saatetaan edelleen toteuttaa liian teoria- ja luentopainotteisena ja opiskelijoiden itseohjautuvuutta ei välttämättä kannusteta. (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 30.)

Yrittäjyyskasvatuksen onnistumiseksi tulee myös opettajien osaamista lisätä (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 28). Jo opettajankoulutuksessa tulisi yrittäjyys nähdä poikkileikkaavana teemana eli yrittäjämäistä pedagogiikkaa tulisi sisällyttää kaikkiin oppiaineisiin. Opettajien perus- ja jatkokoulutuksen kehittämisessä kantavana ideologiana pitäisi olla käytännönläheisyys, yrittäjä- ja yritysysteistyö, positiiviseen yrittäjyysasenteeseen vaikuttaminen ja positiivisen ilmapiirin luominen. (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 4, 36.) Opettajien peruskoulutuksessa ja ammatillisessa opettajankoulutuksessa yrittäjyyskasvatusta voi nykyisin opiskella ja esimerkiksi ammatillista opettajankoulutusta on tarjolla myös yrittäjyyskasvatukseen painottuvana (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 28).

Aikaisemmin työuransa aloittaneet opettajat eivät välttämättä ole saaneet riittävästi täydennyskoulutusta yrittäjyyskasvatuksessa, eivätkä näin ollen tiedä asiasta riittävästi. Toisaalta tietämättömyys voi johtaa myös siihen, ettei koulutukseen haluta hakeutuakaan. (Seikkula-Leino 2007, 37–39.) Opettajien jatkokoulutusta ja erilaista tietojen päivytystarjontaa tulisikin kehittää. Arjen tietoa yrittäjyyteen liittyvistä asioista voisi täydennyskoulutuksessa lisätä esim. opettajien yrityksiin jalkautumisen avulla. Tätä käytännön tason tietoutta opettaja voitaisiin hyödyntää myös opetussuunnitelmissa ja opetuksessa. (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 36.)

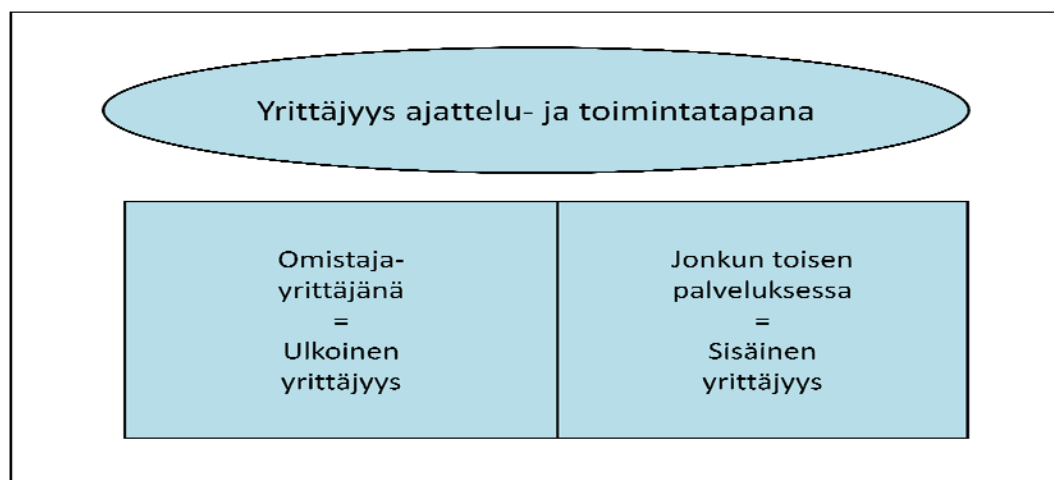
Opettajilla ei ole pelkästään paras käytännön lähestymiskulma yrittäjyyskasvatukseen, vaan he ovat myös parhaassa asemassa arvioimaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita, toteutumista ja tuloksia. Opettajien saama palaute on myös tuoreinta ja täsmällisintä. Yrittäjyyskasvatuksen realisoitumista käytäntöön tulisi pyrkiä tavalla tai toisella havainnoimaan. Myös konkreettisempia ohjeita ja malleja tarvittaisiin lisää opettajien

käytännön toiminnan suuntaamiseksi. Monipuolisten yrittäjyyskasvatuksen menetelmien tarjoaminen opettajille olisi siis tarpeen. (Pihkala ym. 2011.)

Opettajat tarvitsevat myös mahdollisuuden arvioida itseään yrittäjyyskasvattajina (Pihkala ym. 2011). Opettajien ja koulutuksen järjestäjien käyttöön on Lappeenrannan teknillinen yliopisto yhteistyössä Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n kanssa kehittänyt Yrittäjyyskasvatuksen mittariston, joka otettiin käyttöön vuoden 2011 lopussa. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012:10, 35.) Mittaristo on perus- ja toisen asteen opettajille tarkoitettu maksuton, web-pohjainen työväline, jonka antaman palautteen avulla opettaja saa konkreettisia ideoita opetuksen kehittämiseen. Opettaja voi itse arvioida yrittäjyysopetustaan, saada järjestelmällistä palautetta toiminnastaan ja kehittää omia käytäntöjään. Mittaristoon on linkitetty runsaasti materiaalia, kuten laadukkaita pedagogisia malleja, käytänteitä ja oppimateriaalia, joita opettaja voi opetuksessaan hyödyntää. (Lappeenrannan teknillinen yliopisto 2012.)

3.4 Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys

Yrittäjyys on ensisijaisesti yksilötasoinen ominaisuus, joka pitää sisällään valikoitumista ja kasvamista (Koiranen 2000b.) Omaehtoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan yksilön luovaa toimimista tietynlaisessa ympäristössä. Omaehtoinen yrittäjyys liittyy nimenomaan yksilöön ja on perusta yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden kahden eri muodon, ulkoisen ja sisäisen yrittäjyyden kehittymiselle. Nämä kaksi yrittäjyyden muotoa on kuvattu kuviossa 6. (Seikkula-Leino 2007, 29.)

KUVIO 6. Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys (Koiranen 2000b)

Ristimäki (2001) toteaa, että ulkoisen ja sisäisen yrittäjän toiminta on keskenään samanlaista, ainoastaan yritystoiminnan omistussuhteet erottavat ne toisistaan. Yrittäjyyskasvatuksen liittäminen vain joko sisäiseen tai ulkoiseen yrittäjyyteen ei ole kattavaa, vaan näitä molempia tulee käsitellä. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteenahan on yksilön yrittäjämäinen toiminta ja sen edistäminen riippumatta siitä muodosta, jossa opiskelija nyt tai tulevaisuudessa tulee työtään tekemään. (Ristimäki 2001.)

Ulkoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjän ammatissa toimimista ja oman liiketoiminnan harjoittamista tai siihen valmistautumista (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012, 33). Osa yrittäjyydestä siis konkretisoituu ulkoisena yrittäjyytenä eli yrityksen omistamisena. Ulkoinen yrittäjyys onkin yhä suuremmalle osalle tämän päivän opiskelijoista hyvin todennäköinen työnteon muoto. Opiskelijoiden on heti valmistumisensa jälkeen tai jossakin uransa vaiheessa oltava valmiita työllistämään itsensä joko ammatinharjoittajana tai yrittäjänä. Vaikka ulkoinen yrittäjyys ei saakaan muodostua koulun yrittäjyyskasvatuksen pääasiaksi, tulee sillä olla oma roolinsa yrittäjyyskasvatuksessa. (Ristimäki 2001.)

Etenkin toisen asteen koulutuksessa ulkoisen yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on, että opiskelija saa yrityksen perustamisessa tarvittavan tieto-aidon. Usein käytetty oppimisväline onkin tällöin mielikuvayrityksen perustaminen. Ulkoisen yrittäjyyden opettamiseen on kouluille runsaasti saatavana oppimateriaaleja. Yrityksen synnyttäminen edellyttää itsensä tuntemista, mutta myös ympäristön, kulttuurin ja markkinoiden tuntemusta. Yrityksen perustaminen vaatii runsaasti suunnittelutyötä, joka ohjaa varsinaista yrityksen perustamista myöhemmin. Yrittäjyyskasvatuksen ulkoisen yrittäjyyden tavoitteena onkin, että opiskelija kykenee yksin tai ryhmässä perustamaan yrityksen ja että hän osaa toimia organisaatiossa sisäisen yrittäjyyden edellyttämällä tavalla. (Remes 2005a.)

Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan toisen palveluksessa yrittäjämäisesti toimimista. Sisäiset yrittäjät ovat luovia, kunnianhimoisia ja visiointikykyisiä ihmisiä, mutta työskentelevät silti mieluummin toisten perustamissa organisaatioissa kuin omissaan. Sisäinen yrittäjä on siis eräänlainen omistajayrittäjä ja perinteisen palkkatyöläisen välimuoto. Sisäiset yrittäjät ovat tuloshakuisia ja kaikenlaisesta ongelmanratkaisusta motivoituvia. He turhautuvat jäykistä byrokraattisista systeemeistä ja haluavat toimia pitkälti oman tahtonsa mukaisesti. Sisäisistä esteistä ja riskeistä huolimatta he halua-

vat toteuttaa ideansa nimenomaan yrityksen sisällä. Sisäinen yrittäjyys voi kehittyä jonkun kohdalla myöhäsyntyisenäkin, kunhan vain halua löytyy ja sopiva tilaisuus sen mahdollistaa. Kyseessä voisi sanoa olevan mielentilan, joka voi kehittyä ihmisessä milloin vain. (Koiranen 2000b.)

Sisäinen yrittäjyys on luontainen jatko kehitykselle, jossa johtamista on uudistettu henkilöstön paremman työmotivaation aikaansaamiseksi. Sisäinen yritys voi olla juridisesti joko täysin itsenäinen tai epäitsenäinen, esim. erillinen yhtiö, tulosityksikkö, kehittämishanke, uuden tuotteen kehittäminen tai vain perinteisestä palkkatyöajattelusta poikkeava toimintatapa. Sisäistä yrittäjyyttä vahvistamalla voi suurikin organisaatio muuttua entistä dynaamisemmiksi, innovatiivisemmaksi ja tuottavammaksi. (Koiranen 2000b.)

Sisäisen yrittäjyyden edistämisen kannalta on työyhteisön kehittäminen tärkeää. Yksilötasolla tärkeitä asioita ovat tietenkin motivaatio- ja persoonallisuustekijät, mutta yrittäjämäiseen käyttäytymiseen vaikuttavat myös ympäristö ja tilanne. Organisaatioiden kesken on sisäisessä yrittäjyydessä suuria eroja, joita aiheuttavat mm. ilmapiiritekijät, organisaatiokulttuuri, johtamisjärjestelmät, työyhteisön tulevaisuudenkuva ja ryhmähenki. Työyhteisö vaikuttaa yksilön sisäiseen yrittäjyyteen joko vahvistavasti tai heikentävästi. Innovoivassa työympäristössä on päätösvalta delegoitu, vastuu riskien suhteen hajautettu, johtamisjärjestelmä yrittäjyyteen kannustava, käyttäytyminen aloitteellisuutta suosiva ja kommunikaatio sitoutuneisuutta tukeva. Yritteliäessä työyhteisössä

- painotetaan tuloksia, ei toimintatapoja
- virheistä opitaan, mutta ei rangaista
- ongelmia ratkaistaan koko työyhteisön kesken, ei pelkästään johtoportaassa
- tiimityöskentelyyn kannustetaan ja byrokratian esteitä vältetään
- annetaan työntekijöille tarvittavat resurssit ja mahdollisuus toteuttaa itseään vapaammin ajasta ja paikasta riippumatta. (Koiranen 2000b.)

Koiranen (2000b) toteaa, että sisäiset yrittäjät ovat paitsi näkijöitä, myös tekijöitä. Heillä on visioita, mutta he eivät jää pelkiksi ajattelijoina tai suunnittelijoina, vaan heillä on myös halu panna toimeksi. Heillä on taipumus kovaan työntekoon eivätkö he epäröi laittaa itseään voimakkaasti likoon. Sisäinen yrittäjä omistautuu hankkeelleen

ja kykenee priorisointiin. Omalle työlleen sisäinen yrittäjä asettaa korkeat sisäiset standardit. (Koiranen 2000b.)

4 YRITTÄJYYSOSAAMISEN KEHITTÄMINEN ESEDUSSA

Ammattikoulutus muodostuu ammatillisesta peruskoulutuksesta ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Sekä nuorilla että aikuisilla on mahdollisuus opiskella ammatillisiin perustutkintoihin. Oppilaitosten lisäksi ammatillinen opetus tapahtuu yhä lisääntyvästi työpaikoilla ja verkko-oppimisympäristöissä. Ammatilliseen koulutukseen liittyvää toimintaa ohjaa ja tukee Opetushallitus, joka on opetusministeriön alainen opetuksen kehittämisvirasto. Opetushallitus myöntää toimiluvat suomalaisille koulutuksen järjestäjille ja päättää ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteista. (Opetushallitus 2012.)

4.1 Esedu

Ammatillisen koulutuksen järjestäjänä Mikkelissä, Pieksämäellä ja Juvalla toimii Etelä-Savon Koulutus Oy, joka ylläpitää Etelä-Savon ammattiopistoa (Esedu). Esedu on muodostunut useiden itsenäisten oppilaitosten ja koulutuskuntayhtymien yhteen liittymisen myötä ja nykymuotoinen toiminta käynnistyi elokuussa 2009 Pieksämäen ammattiopiston ja Etelä-Savon ammattiopiston yhdistyessä. Esedu on toisen asteen ammatillinen oppilaitos, joka kouluttaa seuraavien alojen osaajia:

- kulttuuriala
- luonnontieteiden ala
- luonnonvara- ja ympäristöala
- matkailu-, ravitsemis- ja talousala
- sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- tekniikan ja liikenteen ala
- yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala.

Esedu tarjoaa ammatillisen perustutkintoon johtavaa koulutusta sekä nuorille että aikuisille. Lisäksi aikuisille on tarjolla ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavaa koulutusta sekä lyhytkestoisempaa lisä- ja täydennyskoulutusta. Tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelee vuosittain noin 2500 henkilöä ja lyhytkestoisemmassa lisä-

tai täydennyskoulutuksessa noin 5000 henkilöä. Toimipisteitä on kymmenen, joista seitsemän sijaitsee Mikkelissä, kaksi Pieksämäellä ja yksi Juvalla. (Esedu 2012d, 5.) Esedun koulutustoiminta on organisoitu kahteen opetuksen toimialaan, jotka toimivat rehtoreiden alaisuudessa. Toimialat ovat Hyvinvointi- ja palvelualat sekä Tekniikka- ja tuotantoalat.

Esedun pedagogisessa kehittämisessä painotetaan erityisesti mm. opetuksen työelämävastaavuuden lisäämistä sekä yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen toimintaan ohjaamista. Esedu toimii aktiivisesti Etelä-Savon alueen kehittämisessä ja sillä on kiinteät kumppanuussuhteet alueen työelämän kanssa. (Esedu 2012e, 4, 10.) Yrittäjyyden kehittämiseen panostetaan Esedussa vahvasti ja yrittäjyys onkin valittu lukuvuoden 2012–2013 teemaksi.

4.2 Yrittäjyys opetussuunnitelmissa

Yrittäjyyskasvatuksen linkittäminen opetussuunnitelmiin todellisena läpäisevänä toimintamallina on käynnissä monilla kouluasteilla (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 55). Ammatillisen perustutkinnon perusteet on Opetushallituksen määräys, jolla ohjataan ammatillisen koulutuksen ja näyttötutkintojen järjestäjiä. Tutkinnon perusteissa on päätetty mm. tutkinnon ja koulutusohjelmien tai osaamisalojen tavoitteista, tutkinnon muodostumisesta ja tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksista tai tavoitteista. Opetushallitus on uudistanut kaikki ammatillisten tutkintojen perusteet vuosina 2009–2011 opetusministeriön määrittämien periaatteiden ja linjausten pohjalta. Uudistetuissa tutkinnon perusteissa on yhtenä tavoitteena elinikäinen oppiminen, jonka avaintaitoihin mm. yrittäjyys sisältyy. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012:10, 7, 11, 18.)

Kaikkiin tutkintoihin sisältyy yrittäjyysosaamiseen ja yrittäjävalmiuksiin liittyviä ammattitaitovaatimuksia vähintään viisi opintoviikkoa. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012:10, 18–19.) Yrittäjyysopintojen lisäksi opiskelijat saavat käytännön yrittäjävalmiuksia työssäoppimisjaksojen aikana, jolloin opiskelijat työskentelevät yrityksissä aidoissa työympäristöissä. Käytännön työssäoppimista sisältyy kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin vähintään 20 opintoviikkoa. Ammatitiosaamisen näytöt annetaan työpaikoilla ja niiden arviointiin osallistuvat myös työelämän edustajat. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009:7, 21.) Myös ammattitut-

kintoon ja erikoisammattitutkintoon opiskelevat osoittavat osaamisensa pääsääntöisesti aidoissa työtilanteissa. Näiden tutkintojen perusteisiin on lisätty yrittäjyys joko pakollisena tai valinnaisena tutkinnon osana. Aikuiskoulutuksessa voidaan suorittaa myös erityisiä yrittäjätutkintoja. (Esedu 2012b, 10.)

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia ammatillisen peruskoulutuksen osalta tutkintojen oppilaitoskohtainen opetussuunnitelma ja päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä tutkinnon perusteiden mukaisesti. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012:10, 7.) Esedun tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat uudistettiin vuosina 2010–2011, jolloin yrittäjyyskasvatus sisällytettiin kaikkiin tutkintokohtaisiin opetussuunnitelmiin. Osassa tutkintojen opetussuunnitelmissa yrittäjyyskasvatus on integroitu kattavasti ammattiopintoihin, osassa yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus on kuvattu erillisissä joko pakollisissa tai vapaavalintaisissa yrittäjyysopinnoissa. (Yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden kehittäminen 2012, 14.) Myös Esedun opetussuunnitelmien lakisääteisessä yhteisessä osassa, keväällä 2012 valmistuneessa Pedagogisessa ohjelmassa, on yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kehittämistä painotettu. Esedun strategian mukaisesti pedagogisen kehittämisen painopisteenä on erityisesti opetuksen työelämävastaavuuden lisääminen sekä yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen toimintaan ohjaaminen (Esedu 2012e, 4, 10–12, 32).

Esedu tekee tiivistä yhteistyötä alueen yritysten kanssa ja myös opetus on työelämälaheista. Kaikkiin ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin sisältyy työssäoppimista aidoissa työympäristöissä vähintään 24 opintoviikkoa. Myös opetus henkilöstön ammatillisen opettajuuden kehittäminen on tärkeää ja opettajalla tulee olla kiinteä yhteys oman alansa työelämään. Esedun tavoitteena on, että jokainen opettaja päivittää omaa ammattitaitoaan ja työelämäosaamistaan osallistumalla työelämäjaksolle viiden vuoden välein. Työelämäjaksolla opettaja työskentelee oman koulutusalan yrityksessä erillisessä suunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden mukaisissa tehtävissä. (Esedu 2012e, 11–12, 32.)

Esedussa toimii parikymmentä yritysten, muiden sidosryhmien ja Esedun koulutusalojen edustajista muodostettua yritysyhteistyöverkostoa, Työelämäfoorumia, joiden toiminta on suunnitelmallista ja vuorovaikutteista. Työelämäfoorumit kokoontuvat säännöllisesti keskustelemaan alaan liittyvistä asioista, kuten alan kehityksestä, työvoiman

määrällisistä tarpeista, osaamistarpeista jne. Työelämäfooromit pyrkivät ennakoimaan koulutusalan toimintaympäristöissä tapahtuvia rakennemuutoksia sekä myös ideoivat uusia koulutustuotteita. (Esedu 2012a.)

4.3 Yrittäjämäinen toimintakulttuuri

Yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toimintakulttuurin kehittäminen on yksi Esedun strategisista painopisteistä, mikä näkyy myös yrittäjyyden nostamisena lukuvuoden 2012–2013 teemaksi. Yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyyden edistämistä halutaan tehdä entistä näkyvämmäksi osaksi Esedun opetusta. Yrittäjyyttä tukevien oppimismenetelmien ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kehittämisen avulla pyritään lisäämään Esedun opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksia, opiskelijoiden aktiivisuutta, oma-aloitteisuutta, rohkeutta, luovuutta ja yhteistyötaitoja. (Esedu 2012a.)

Esedun kaikilla koulutusaloilla kehitetään työelämläheistä, yrittäjämäistä asennetta korostavaa ja yrittäjyyttä tukevaa oppimista sekä oppimisympäristöjä. Yrittäjyyden kehittäminen ei ole vain yksittäisten henkilöiden tai kehittämisryhmien tehtävä, vaan se kuuluu jokaiselle esedulaisille. Laadukkaan yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen ja toteuttaminen vaatii yhdessä tekemistä ja enakkoluulotonta asennetta. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämistyötä Esedussa tukee myös Firmaxi – yrittäjyyttä vahvemaksi - kehittämishanke, jonka tavoitteena on yrittäjyyteen innostavien toimintojen kehittäminen ja niiden juurruttaminen oppilaitoksen vakiintuneeksi toiminnaksi. Yrittäjyyden kehittämistyötä koordinoi yrittäjyyskasvatuksen kehittämisryhmä, jossa on asiantunteva edustus kaikilta Esedun koulutusaloilta. Kehittämistyöryhmän toiminnan tavoitteena on olemassa olevien yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kehittäminen, eri koulutusalojen käytänteiden esiin tuominen, toiminnan ja tulosten näkyväksi tuominen, kehittämistoimien suunnitteleminen ja priorisointi, yrittäjyyden edistämiseen tähtäävien tapahtumien suunnitteleminen ja järjestäminen, uusien oppimisympäristöjen ja yrittäypedagogiikan ideoiminen. (Esedu 2012a.)

Esedussa toteutettavan yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kartoituksen pohjalta on vuosille 2012–2015 määritelty mm. seuraavia yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden edistämisen tavoitteita:

- kaikkien opiskelijoiden tulee saada perustiedot yritystoiminnasta sekä valmiuksia yrittäjämäiseen toimintaan toisen palveluksessa

- toimintaan ja tekemiseen perustuvaa yrittäjämäistä pedagogiikkaa käytetään yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa yrittäjyyskasvatuksessa
- yrittäjämäistä asennetta, ajattelu- ja toimintamalleja pyritään edistämään
- yrittäjyyteen innostavia toimintoja, oppimisympäristöjä ja opetusmenetelmiä kehitetään
- eri sidosryhmien kanssa tehtävää yhteistyötä lisätään
- opetushenkilöstön yrittäjämäisen pedagogiikan osaamista vahvistetaan
- yrittäjyyspassi otetaan käyttöön
- NY Vuosi yrittäjänä -toimintaa uudistetaan ja huolehditaan sen levittämisestä kaikille koulutusaloille
- harjoitusyrittäjätoimintaa uudistetaan ja levitetään. (Esedu 2012b, 3.)

4.4 Yrittäjämäiset oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kokonaisuutta. Myös oppimisympäristöjä tulee kehittää yrittäjyyskasvatusta tukevaan suuntaan. Haasteena on hyödyntää yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen tekemiseen suuntaavia pedagogisia ratkaisuja ja opetusmenetelmiä sekä nähdä niissä olevia mahdollisuuksia. Yrittäjyyttä tukevassa oppimisympäristössä korostuu oppijan oma aktiivisuus, kun opetus rakentuu vuorovaikutukselle ja ongelmanratkaisulle. Oppiminen tapahtuu simuloitussa tai reaali maailman tilanteessa vuorovaikutuksessa yrityselämän kanssa. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, 17.)

Eseduun on muodostettu runsaasti erilaisia yrittäjämäiseen toimintaan sopivia oppimisympäristöjä, joita on tarkoitus entisestään kehittää palvelemaan yrittäjyysopintoja nykyistä tehokkaammin. Tavoitteena on myös aikaansaada uudenaikaisia yrittäjämäisiä oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat opiskelijoiden oppimisen aidon työelämän kaltaisissa olosuhteissa. Opiskelijan rooli aktiivisena toimijana korostuu sellaisessa yrittäjämäisessä oppimisympäristössä, joka mahdollistaa tehokkaan vuoropuhelun sekä tutkivan ja toiminnallisen oppimisen. Yrittäjämäisessä oppimisympäristössä opiskelija pääsee hyödyntämään omaa osaamistaan yksilönä tai ryhmässä ja opettajan rooli on toimia lähinnä oppimisen ohjaajana tai mentorina. (Esedu 2012a.)

Esedun yritysmäisten oppimisympäristöjen tilanne ja kehittämiskohteet on kartoitettu alkuvuonna 2012. Seuraavassa on kuvaus tällä hetkellä olemassa olevista yrittäjämäisistä oppimisympäristöistä sekä niiden toiminnasta.

Kulttuuriala

Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoon opiskelevat erikoistuvat tekstiili- ja vaate- tusalaan tai puu- ja esinevalmistukseen. Tekstiili- ja vaatetusalan oppimisympäristön tiloissa toimii myös yhteistyöyritys Taiantyö, joka tarjoaa opiskelijoille työssäoppimispaikkoja. Taiantyössä opiskelijat valmistavat asiakaslähtöisiä tuotteita joko yksittäiskappaleina tai pieninä sarjoina. Puu- ja esinevalmistuksessa tehdään mm. huonekalujen entisöinti- ja esinetöitä sekä metallitöitä. Toiminta on organisoitu yrittäjämäisesti ja opiskelijoiden roolia asiakaslähtöisestä työstä vastaavina on korostettu. Opiskelijat osallistuvat asiakkaan tilaaman työn suunnitteluun ja kustannuslaskentaan, valmistavat työn opettajan ohjauksessa sekä huolehtivat työn laskutuksesta. Asiakkailta kerätään myös palaute tehdystä työstä ja kehittämiskohteista. (Esedu 2012c.)

Osuuskunta Eyemedia on audiovisuaalisen viestinnän opiskelijoiden perustama oppimisympäristö, joka tuottaa media-alan palveluita oikean yrityksen tavoin. Opiskelijat ovat valinneet keskuudestaan mm. toimitusjohtajan ja osuuskunnan mentorina toimii alan ohjaava opettaja. Osuuskunnalla on ollut useita asiakkaita ja sen toimintaan on voitu integroida myös opiskelijoiden TV-tuotannon ammattiosaamisen näyttöjä. (Esedu 2012c.)

Luonnonvara- ja ympäristöala

Esedun harjoitusmaatila sijaitsee Mikkelin Otavassa. Maatilalla maatalousalan opiskelijat harjoittelevat maidontuotantoon ja viljelyyn liittyviä työtehtäviä. Maatilan yhteydessä toimii myös puutarha, joka toimii puutarha-alan opiskelijoiden oppimisympäristönä. Puutarhan kokonaisuus muodostuu kasvihuoneviljelystä, avomaan vihannes-, marja- ja hedelmänviljelystä, taimistosta sekä hoidetusta puistosta. Puutarhan tuotteita myydään suoraan koulutilalta ja niitä myös markkinoidaan lähialueen kauppoihin ja keittiöihin. Puutarhapuolen opiskelijat osallistuvat opettajien ohella myös erilaisten tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen. (Esedu 2012f.)

Metsäalan opiskelijoiden oppimisympäristöinä toimivat Esedun omat opetusmetsäalueet sekä yhteistyötahojen hakkuualueet. Metsäalueilla opiskelijat harjoittelevat käytännössä metsän viljelyn ja hoidon perusteita sekä hakkuutyöntekoa manuaalisesti ja koneellisesti. Esedussa metsäalalla toimii harjoitusyrittöstoiminnan kaltaisesti hakkuuketjuja, joihin kuuluu hakkuukone ja metsätraktori. Opiskelijoilla on seurantavelvollisuus työntuottavuuden näkökulmasta hakkuiden aikana. Kerättyjä tietoja hyödynnetään yrittöstoiminnan osaamiskokonaisuuksien yhteydessä. Opetus perustuu vahvasti yrittäjyyteen ja tavoitteena onkin kouluttaa metsäalan koneyrittäjiä. (Esedu 2012f.)

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Kotityö- ja puhdistuspalvelujen opiskelijoilla on Esedussa hyvin varustellut työtilat, joissa kotityö- ja puhdistuspalvelujen perusteet opiskellaan. Tutkinnosta suoritetaan noin 50 opintoviikkoa työssäoppien ja muutoinkin opetus toteutetaan suurimmaksi osaksi työympäristöissä. Opiskelijat työskentelevät esimerkiksi asiakkaan kotona opettajan välittömässä ohjauksessa ja osallistuvat myös työn suunnitteluun. (Esedu 2012c.)

Ravintola Inno Mikkelissä ja ravintola Rautapata Pieksämäellä toimivat ensisijaisesti hotelli-, ravintola- ja cateringalan opiskelijoiden työssäoppimispaikkoina. Opiskelijat osallistuvat ravintoloissa lähinnä asiakaspalveluun liittyviin tehtäviin. Opiskelijat eivät harjoittele ravintoloissa esimerkiksi esimiestyötä tai talouden suunnittelua ja seurantaa. Ulkopuoliset tahot vuokraavat Esedun tiloja erilaisiin, suuriinkin tilaisuuksiin, joiden tarjoilujen järjestämiseen opiskelijat osallistuvat. (Esedu 2012c.)

Otavankadun tiloissa toimivassa pesulassa opiskelijat osallistuvat pesulan työtehtäviin. Esedussa on suunniteltu pesulan toiminnan uudistamista, joita kartoittava selvitystyö on käynnistetty. Tavoitteena on löytää uusia vaihtoehtoja opetuksen integroimiseksi paremmin toimintaan. (Esedu 2012c.)

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Sosiaali- ja terveysalan oppimisympäristö sijaitsee Veteraanipuiston vanhusten asuintalossa Mikkelissä. Esedulla on talossa omat tilat, jotka toimivat lähihoitajaopiskelijoiden ja parturi-kampaaja -opiskelijoiden oppimisympäristönä. Veteraanipuistossa

opiskelijat harjoittelevat palvelujen tuottamista ja asiakkaiden kohtaamista aidossa ympäristössä. Lähihoitajaopiskelijat järjestävät talon asukkaille mm. jumppa- ja kädentaitotuokioita sekä jalkahoitoja. Asukkaille tarjotaan myös pienimuotoisia hoidollisia toimenpiteitä, kuten esimerkiksi verenpaineenmittauksia ja hierontaa. Tavoitteena on, että kaikki lähihoitajaopiskelijat suorittavat opintoja Veteraanipuistossa. (Esedu 2012c.)

Parturi-kampaamo Oppi toimii Mikkeliissä ajanmukaisissa tiloissa. Osa opiskelijoista suorittaa työssäoppimisjaksojaan parturi-kampaamossa, jossa tehdään myös asiakastöitä. Lisäksi parturi-kampaaja -opiskelijoilla on kaksi työpistettä Veteraanipuiston vanhusten talossa, jossa talon asukkaat voivat tilata hiushuoltoa opiskelijoilta. Kaunola on Pieksämäen yksikössä toimiva hius- ja kauneudenhoitoalan oppimisympäristö, joka tarjoaa parturi-kampaamo- ja kosmetologipalveluita. Opiskelijat tekevät asiakastöitä ja osallistuvat myös palvelujen suunnitteluun ja markkinointiin. (Esedu 2012c.)

Tekniikan ja liikenteen ala

Autokorjaamo-oppimisympäristöt sijaitsevat Mikkeliissä ja Pieksämäellä ja ne tarjoavat autoalan perustutkintoa suorittaville oikeankaltaisen työympäristön ajoneuvojen huoltoon ja korjaukseen. Autokorjaamoissa huolletaan yksityishenkilöiden ajoneuvoja sen mukaan, miten työt tukevat tutkinnon perusteissa mainittuja tietoja ja taitoja. Autokorjaamoissa opiskellaan ajoneuvoasennukseen, korikorjaukseen ja automaalaukseen liittyviä työtehtäviä. (Esedu 2012f.)

Mikkelin logistiikka-alan oppimisympäristö toimii alan yritysten ympäröimänä Kinnarissa. Harjoitusterminalissa ja huoltohallissa opiskellaan kuljetusalaan liittyviä sisältöitä ja ajoharjoittelualueella voidaan turvallisesti harjoitella ajoneuvojen ja kaluston käsittelyä. Opiskelijat harjoittelevat toiminnan suunnittelua samalla tavalla kuin oikeissa kuljetusalan yrityksissä toimitaan. (Esedu 2012f.)

Mikkeliissä metallialan opiskelijat tekevät asiakastöitä käytännön työopetuksen yhteydessä. Koneistuspuolella tehdään alihankintana yritysten tilaamia varastotuotteita. Opiskelijoiden tehtäviin kuuluu tekemiensä tuotteiden tarkastaminen ja tulosten kirjaaminen mittauspöytäkirjaan. Pieksämäellä ulkopuolisille asiakkaille tehtävät työt

ovat toistaiseksi vähäisiä, mutta määrää on tarkoitus lisätä. Myös opiskelijoiden roolia töiden vastaanottajina ja asiakkaille luovuttamisessa voitaisiin lisätä. (Esedu 2012c.)

Mikropaja on Mikkelissä sijaitseva ICT-alan oppimisympäristö, joka tarjoaa lähinnä Esedun henkilöstölle ja harjoitusyrityksille suunnattuja tietokoneiden asennus-, huolto- ja ylläpitopalveluita. Opiskelijoille Mikropaja antaa mahdollisuuden oppia asiakaspalvelua, oma-aloitteisuutta, kannattavuus- ja kustannustietoutta sekä vastuuta omasta työstä ja sen tuloksista. Mikropajassa voi suorittaa myös tietokoneasentajan ammattitutkinnon näyttöjä. (Esedu 2012c.)

Oppilastyönä toteutettavat omakotitalotyömaat Mikkelissä, Juvalla ja Pieksämäellä ovat aitoja oppimisympäristöjä, joissa opiskelijat opettelevat talon rakentamista sekä materiaalien ja työ kustannusten laskentaa. Rakennustyömaat toimivat kuten pienet rakennusyritykset, joten opiskelijat oppivat samalla myös yrittäjämäistä toimintatapaa. Talonrakentajien ohella omakotitalotyömailla harjoittelevat myös sähköalan, talotekniikan (LVI) ja pintakäsittelyalan opiskelijat. Syksyllä 2012 Esedun rakennusalan opiskelijat ovat perustaneet useita rakennusalan palveluita tarjoavia NY-yrityksiä, jotka täydentävät rakennusalan yritysmaisia oppimisympäristöjä. (Esedu 2012f.)

Leipomon palvelut toteutetaan opettajan johdolla ja opiskelijat ovat oppimassa lähinnä ammatillisia taitoja. Suunnitelmissa on uudistaa sekä leipomon tiloja että toiminnan organisointia yrittäjyyttä edistävämpään suuntaan. Myös alan NY-yritysten perustamista on valmisteltu syksyn 2012 aikana. (Esedu 2012c.)

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Tilitoimisto Pilotti on liiketalouden aikuisopiskelijoiden keväällä 2012 perustama osuuskunta, joka tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden työskennellä todellisten taloushallinnon tehtävien parissa. Tilitoimiston asiakkaita ovat mm. yhdistykset ja taloyhtiöt sekä oppilaitoksen muut yrittäjämäiset oppimisympäristöt. Tilitoimisto toimii myös taloushallinnon uusien sovellusten testiympäristönä. (Esedu 2012f.) Kaluste Kuusenhelmi Oy toimii Pieksämäen liiketalouden, ensisijaisesti taloushallinnon ammattitutkinnon aikuisopiskelijoiden, oppimisympäristönä. Harjoitusyrityksessä opiskelijat voivat suorittaa myös työssäoppimisjaksojaan. Opiskelijat aloittavat harjoitusyrityksen

helpommissa tehtävissä ja taitojen karttuessa tehtävät vaihdetaan haastavammaksi. Opettaja toimii harjoitusyrityksessä ohjaajana. (Esedu 2012c.)

Edellä mainittujen oppimisympäristöjen lisäksi Esedussa toimii myymälä, joka sijaitsee Otavankadun tiloissa Mikkelissä. Myymälässä myydään lähinnä leipomon, maatilaa ja puutarhan tuotteita. Yrittäjyyden vahvistamiseksi on suunniteltu myös Esedun myymälän uudistamista siten, että se toimisi kaikkien Esedun opiskelijatöiden myyntipaikkana. Myymälän kautta voitaisiin lisäksi hoitaa esimerkiksi opiskelijoiden osuuskuntien ja NY-yritysten tuotteiden ja palveluiden keskitettyä markkinointia, jotta toimintaa saataisiin paremmin asiakkaiden tietoon. (Esedu 2012c.)

Yrittäjämäisten oppimisympäristöjen lisäksi ammatilliseen peruskoulutukseen on kehitetty monenlaisia yrittäjyyttä edistäviä opetusmenetelmiä. Yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen kehittämisessä ovat mukana myös alueelliset YES-keskukset, jotka toimivat mm. Nuori Yrittäjyys (NY) -toiminnan aluetoimistoina. (Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012:10, 34–35.) Myös Esedussa on viime vuosina kehitetty uudenlaisia, yrittäjyyttä tukevia oppimismenetelmiä. Opetuksen tueksi on laadittu myös erillinen yrittäjyyskasvatuksen opas. Esedu on mukana mm. maailmanlaajuisessa harjoitusyritysverkostossa sekä NY-toiminnassa. (Esedu 2012e, 32.) Seuraavassa on lyhyt kuvaus Esedussa toteutettavista yrittäjyyttä tukevia oppimismenetelmistä ja toiminnoista.

NY-24h -leirit

Esedu järjestää opiskelijoilleen NY 24h -leirejä kolme kertaa vuodessa. Tarjolla on sekä alakohtaisia että kaikille opiskelijoille tarkoitettuja leirejä. Vuorokauden kestävä leirin aikana opiskelijat perustavat oman ideansa pohjalta kuvitteellisen yrityksen. Leirille osallistuminen kehittää perinteisten yrittäjyysvalmiuksien lisäksi vuorovaikutus- ja neuvottelutaitoja sekä ongelmanratkaisukykyä. Opiskelijat hahmottavat yrittäjyyden ja yritystoiminnan kokonaisuutena ja oivaltavat, että yrittäjämäistä toimintatapaa, taitoja ja ominaisuuksia tarvitaan kaikessa työssä ja työelämässä. (Esedu 2012f.)

NY Vuosi yrittäjänä

NY-yritys on opiskeluaikana perustettu ja oikealla rahalla toimiva harjoitusyritys, joka myy konkreettisia tuotteita ja palveluita asiakkailleen. Esedu kannustaa kaikkien koulutusalojen opiskelijoita osallistumaan NY Vuosi yrittäjänä -toimintaan. Omalla ammattialalla toimiva NY-yritys kannattaa perustaa mieluiten kolmantena opiskeluvuotena, jolloin alakohtaista osaamista ja kokemusta on jo karttunut. Yrityksen toiminta-aika on rajattu yhteen lukuvuoteen. NY-yrityksen perustava opiskelija oppii kehittämään ja arvioimaan yritysideaansa sekä kokeilemaan idean toimivuutta käytännössä. Opiskelija saa kuvan yritysmaailman toiminnasta ja ohjelma myös avaa työelämässä tärkeiden taitojen merkitystä. Opiskelijalle tulevat tutuksi myös yrittäjyyden ja yritystoiminnan peruskäsitteet. NY-yrityksen noin vuoden mittainen elinkaari muodostuu yrityksen toimintojen suunnittelusta, perustamisesta, noin 3–4 kuukauden mittaisesta liiketoiminnallisesta jaksosta ja yrityksen hallitusta lopettamisesta. Yrityksen toiminnan puolivälissä laaditaan osavuosikatsaus ja lopussa vuosikertomus. (Esedu 2012f.)

Yrittäjyyspassi

Esedussa on kehitetty opiskelijan yrittäjyyspassi, johon merkitään tiedot kaikesta opiskelijan hankkimasta yrittäjyysosaamisesta. Yrittäjyyspassin saaminen edellyttää vähintään 10 opintoviikon yrittäjyysopintojen suorittamista, joihin sisältyy myös yrittäjänä toimimista (NY-yrittäjyys, harjoitusyritystoiminta, osuuskuntayrittäjyys). Opiskelijan tulee paneutua alan yrittäjyyteen myös työssäoppimispaikalla esimerkiksi yrittäjää haastatteleamalla. Yrittäjyyspassin avulla voi tuoda esille omaa yrittäjämäistä toimintatapaa vaikkapa työpaikkaa hakiessa. (Esedu 2012f.)

Y-Star-tunnustuspalkinto

Yritteliäitä ja yrittäjyyskasvatusta aktiivisesti edistäviä esedulaisia palkitaan kuukausittain Y-Star -tunnustuksella. Esityksiä palkittavista henkilöistä voivat tehdä opiskelijat, henkilökunta tai vaikkapa yhteistyökumppanit. Y-star -tunnustuspalkintojen saajat valitaan kolmesta eri ryhmästä; opiskelijoista, opettajista sekä tukipalveluhenkilöistä. (Esedu 2012f.)

5 ESEDUSTA VALMISTUNEIDEN RYHTYMINEN YRITTÄJÄKSI

Opinnäytetyöni liittyy Esedussa toteutettavaan Firmaxi – yrittäjyyttä vahvemmaksi - hankkeeseen, jonka tavoitteena on Esedun yrittäjyyskasvatuksen, yrittäjyyden ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kehittäminen. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen tavoitteena on opiskelijoiden sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden vahvistaminen. Tavoitteena on, että Esedusta valmistuu työelämän osaajia, joilla on hyvät valmiudet toimia yrittäjämäisesti – joko toisen palveluksessa tai yrittäjinä. (Esedu 2012a.)

5.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni tutkimusongelmana on Esedun koulutuksen vaikuttavuus Etelä-Savon yritystoimintaan. Tutkimuksen avulla selvitetään, kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2007–2011 perustaneet henkilöt ovat opiskelleet Esedussa tai sen edeltäjäoppilaitoksissa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Tutkimusmenetelmä on määrällinen eli kvantitatiivinen. Tällaisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä sekä eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa ilmiössä tapahtuneita muutoksia (Heikkilä 2004, 16). Päätelemät voidaan tehdä havaintoaineiston tilastolliseen analysointiin perustuen siten, että tuloksia on mahdollista kuvailla esim. prosenttitaulukoiden avulla (Hirsjärvi ym. 2003, 131). Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla ei siis pyritä selvittämään syitä, vaan esimerkiksi tietyn asian yleisyyttä tai säännönmukaisuuksia.

Kvantitatiivisen tutkimuksen toteuttamisessa voidaan hyödyntää muiden keräämiä aineistoja, kuten esimerkiksi erilaisia tilastoja tai rekisterejä (Heikkilä 2004, 18). Tutkimukseni tietolähteenä on käytetty Suomen Asiakastieto Oy:ltä sekä Patentti- ja rekisterihallitukselta hankittuja yhteenvetoja Etelä-Savoon perustetuista yrityksistä. Huomionarvoista on, että nämä yritystilastot sisältävät tiedot vain uusista perustetuista yrityksistä eikä esimerkiksi tietoja yrityskauppojen myötä aloitetusta yritystoiminnasta.

Tutkimuksessani tutkittiin kaikkien em. yrityslistoilla olleiden, vuosina 2007–2011 Etelä-Savoon perustettujen yritysten perustajien mahdollinen koulutustausta Esedussa. Tällaiselle tapaustutkimukselle on ominaista, että siinä kerätään yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa

olevia tapauksia (Hirsjärvi ym. 2003, 125). Koko aineisto tutkittiin, joten tutkimukseni on kokonaistutkimus.

5.2 Tutkimustulokset

Tutkimusaineisto muodostui Etelä-Savoon vuosina 2007–2011 perustetun 3062 yrityksen tiedoista. Tutkimuksen toteutin tarkastamalla ovatko yrityksen perustajan henkilötiedot tallennettu myös Esedun opiskelijarekistereihin. Tutkimustuloksissa huomioitiin vain sellainen koulutus, jonka henkilö on suorittanut enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Tuloksissa on huomioitu ja eritelty kaikki suoritettu koulutus eli ammatillisen perustutkintoon, ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon johtava koulutus sekä muu lisä- tai täydennyskoulutus. Pieksämäen toimipisteessä toteutettuun lisä- tai täydennyskoulutukseen osallistuneiden henkilöiden tietoja ei ole opiskelijarekisteriin tallennettu, joten heitä ei ole tutkimustuloksissa voitu huomioida.

Tutkimuksen haastetta lisäsi se, että Esedussa ja sen edeltäjäoppilaitoksissa on ollut käytössä useita opiskelijarekisterejä. Mikkelin ja Juvan yksiköiden nuorten koulutuksessa oli vuoden 2006 loppuun asti käytössä opiskelijahallintajärjestelmä Asio, josta siirryttiin Primus-järjestelmään vuoden 2007 alusta alkaen. Mikkelin ja Juvan toimipisteiden aikuiskoulutuksessa on käytössä ollut Studenta-järjestelmä. Pieksämäen toimipisteessä on sekä nuorten että aikuisten koulutuksessa ollut Primus-järjestelmä käytössä jo 1990-luvulta alkaen. Tutkimuksen kannalta tämä on käytännössä tarkoittanut sitä, että jokaisen henkilön tiedot on jouduttu tarkastamaan näistä kaikista järjestelmistä.

Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa opetussuunnitelma- tai näyttötutkintoperusteisena. Opetussuunnitelmaoperusteiseen koulutukseen osallistuvista opiskelijoista valtaosa on nuoria ja näyttötutkintoperusteisessa aikuisia. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat kaikki näyttötutkintoperusteista eli siis aikuiskoulutusta samoin kuin lisä- ja täydennyskoulutus sekä eri ammattialojen edellyttämät pätevyitysmiskoulutukset ja osaamistestit. Joidenkin tutkintojen tutkintonimikkeet ovat tarkastelujakson aikana vaihtuneet, mutta tuloksissa käytetään nykyisin voimassa olevaa tutkintonimikettä.

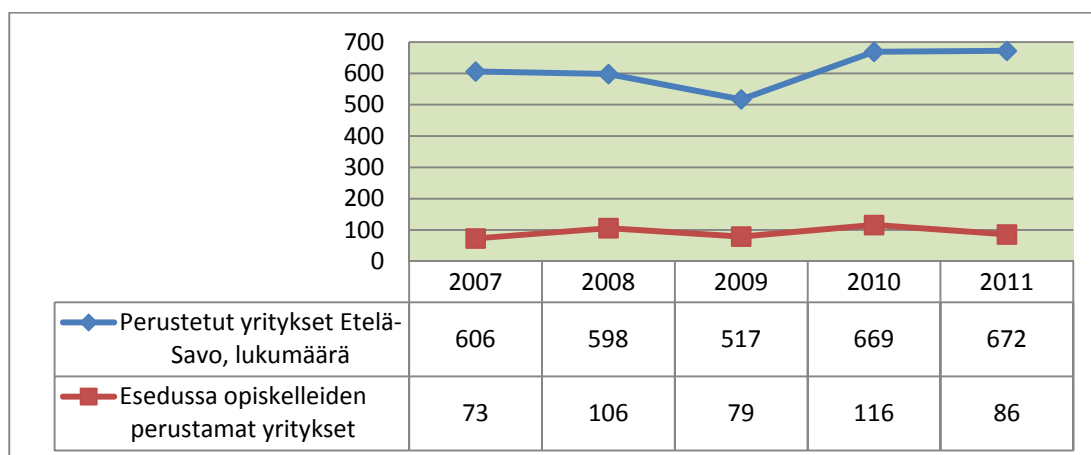
Taulukossa 1 on esitetty yhteenveto tutkimustuloksista. Etelä-Savoon yrityksen perustaneista yhteensä 460 henkilöä oli opiskellut Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista, mikä on tarkastelujaksolla 15 % kaikista yritysten perustaneista.

TAULUKKO 1. Yhteenveto tutkimustuloksista

	2007	2008	2009	2010	2011	Yhteensä
Perustetut yritykset Etelä-Savo, lukumäärä	606	598	517	669	672	3062
Esedussa opiskelleiden perustamat yritykset, lkm	73	106	79	116	86	460
Esedussa opiskelleiden perustamat yritykset, kaikista perustetuista %	12 %	18 %	15 %	17 %	13 %	15 %
Perustutkinnon (pt) suorittaneet, lkm	20	39	35	35	47	176
Ammatti- (at) tai erikoisammattitutkinnon (eat) suorittaneet, lkm	13	10	6	18	7	54
Pt:n, at:n, eat:n suorittaneita kaikista Esedussa opiskelleista yrityksen perustajista %	45 %	46 %	52 %	46 %	63 %	50 %
Suoritetut lisä- ja täydennyskoulutukset, lkm	68	100	73	108	48	397

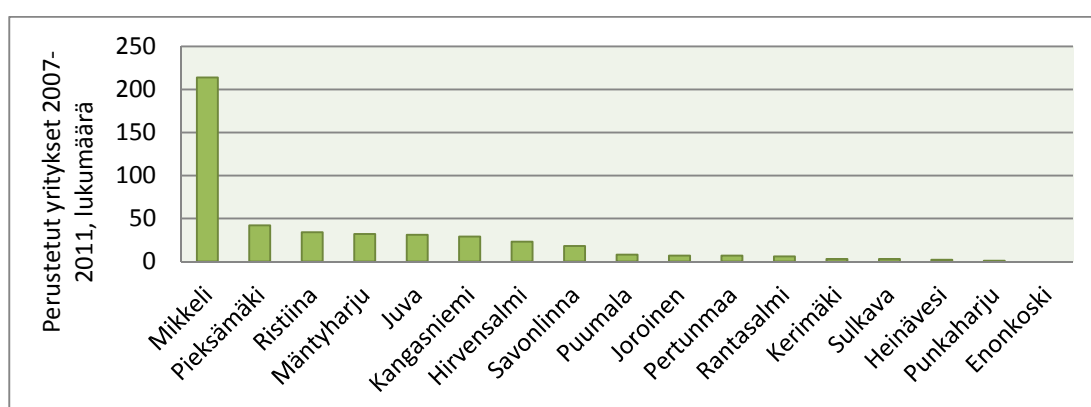
Esedussa opiskelleista yrityksen perustajista puolet, eli 230 henkilöä, oli suorittanut tutkintoon johtavan koulutuksen. Tutkinnon suorittaneista 77 % oli suorittanut ammatillisen perustutkinnon ja 23 % ammatti- tai erikoisammattitutkinnon. Puolet Esedussa opiskelleista yrityksen perustajista oli suorittanut muuta, ei tutkintoon johtavaa lisä- tai täydennyskoulutusta. Kaikista tutkintoon johtaneen koulutuksen suorittaneista henkilöistä 23 % oli tutkinnon lisäksi suorittanut myös muuta lisä- tai täydennyskoulutusta. Yrityksistä 70 % oli miesten ja 30 % naisten perustamia.

Kuviossa 7 on esitetty Etelä-Savoon vuosina 2007–2011 perustettujen yritysten lukumäärän sekä Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrän kehitys. Kuviosta voidaan havaita, että sekä kaikkien perustettujen yritysten että Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten kehitys tarkastelujakson aikana oli samansuuntaista, lukuun ottamatta tarkastelujakson viimeistä vuotta, jolloin Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrä kääntyi laskusuuntaiseksi kaikkien perustettujen yritysten määrään verrattuna. Tarkastelujakson puolivälissä kaikkien perustettujen yritysten, samoin kuin Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrät laskivat melko lailla samassa suhteessa.

KUVIO 7. Etelä-Savoon perustetut yritykset yhteensä ja Esedussa opiskelleiden perustamat yritykset

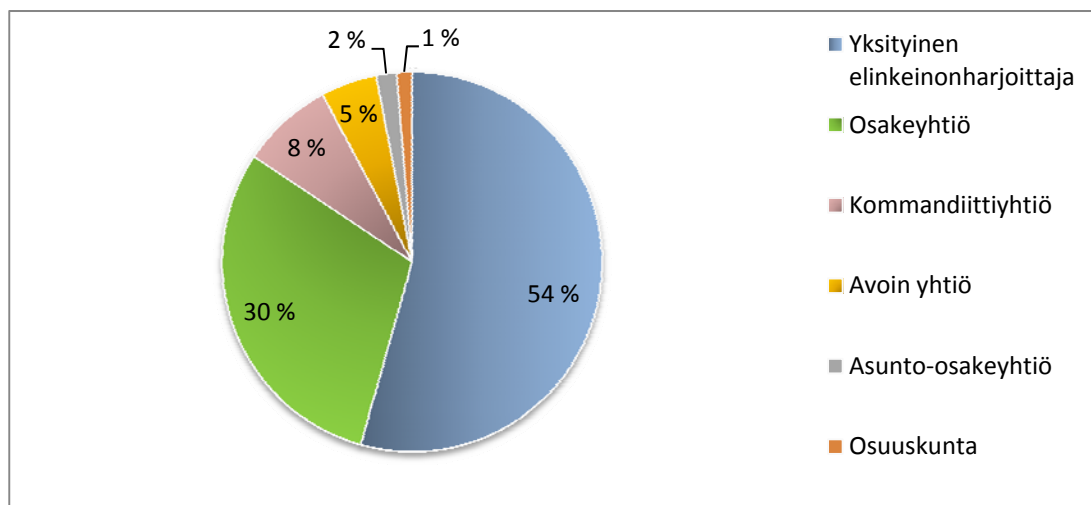
Kaikista Esedussa opiskelleiden perustamista yrityksistä 47 % perustettiin Mikkeliin, jossa myös suurin osa Esedun toimipisteistä sijaitsee ja valtaosa opiskelijoista opiskelee. Esimerkiksi vuonna 2011 opiskelijoista 77 % opiskeli Mikkeliissä, 20 % Pieksämäellä ja 3 % Juvalla. Pieksämäelle yrityksistä perustettiin 9 %, mutta luku olisi saattanut olla hieman suurempi, mikäli Pieksämäen osalta olisi ollut saatavana tiedot myös täydennyskoulutukseen osallistuneista. Ristiinaan, Mäntyharjulle ja Juvalle perustettiin kuhunkin 7 % yrityksistä. Etelä-Savon maakunnan alueella on Savonlinnassa ammattiopisto, mikä selittää Savonlinnan ja sen ympäristökuntien vähäisen Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrän.

KUVIO 7. Perustetut yritykset paikkakunnittain

Kuviossa 8 on Esedussa opiskelleiden perustamat yritykset jaoteltu yritysmuodon mukaan. Yli puolet perusti toiminimen eli toimi yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Vajaa kolmannes perustetuista yrityksistä oli osakeyhtiöitä. Lisäksi perustettiin muuta-

mia kymmeniä kommandiittiyhtiöitä ja avoimia yhtiöitä sekä muutamia asunto-osakeyhtiöitä ja osuuskuntia.

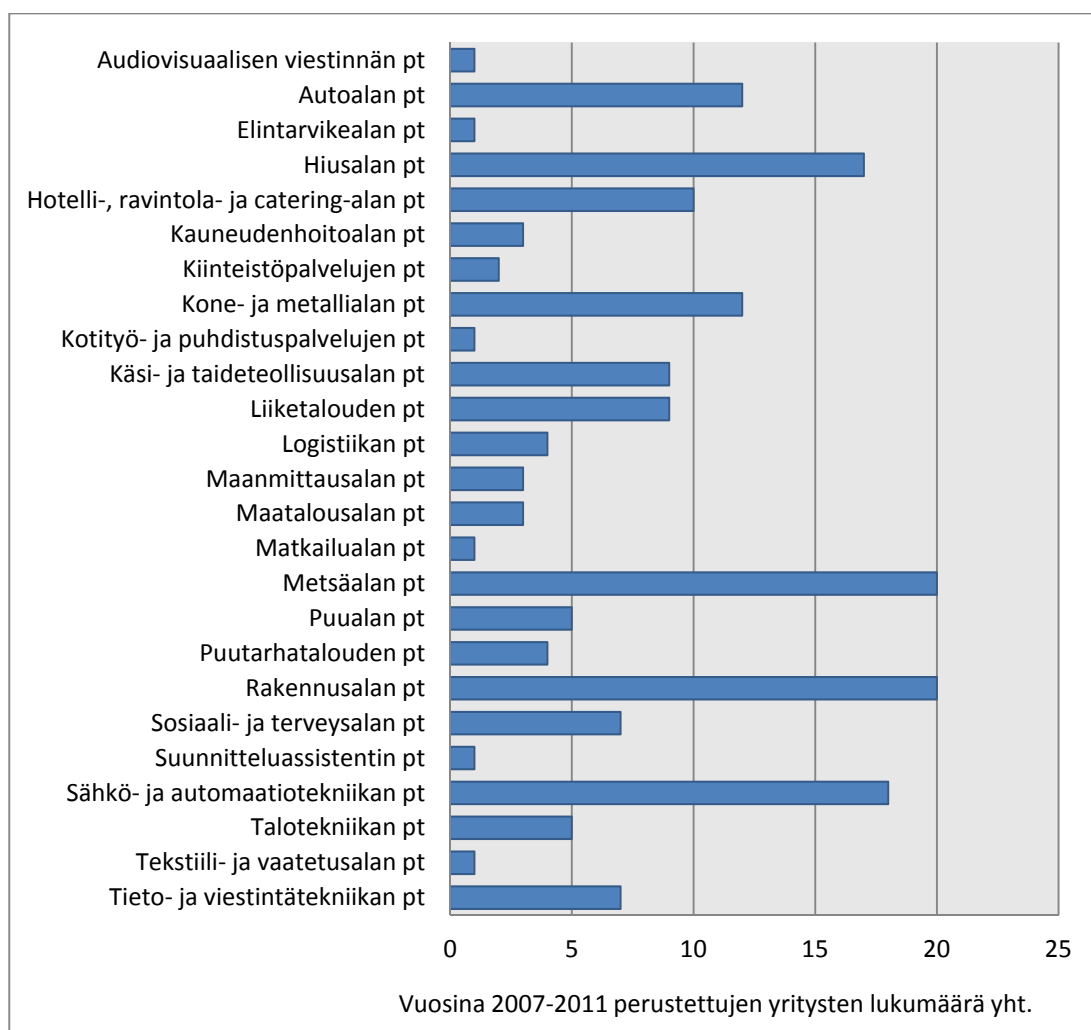

KUVIO 8. Perustetut yritykset yritysmuodoittain

5.2.1 Tutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

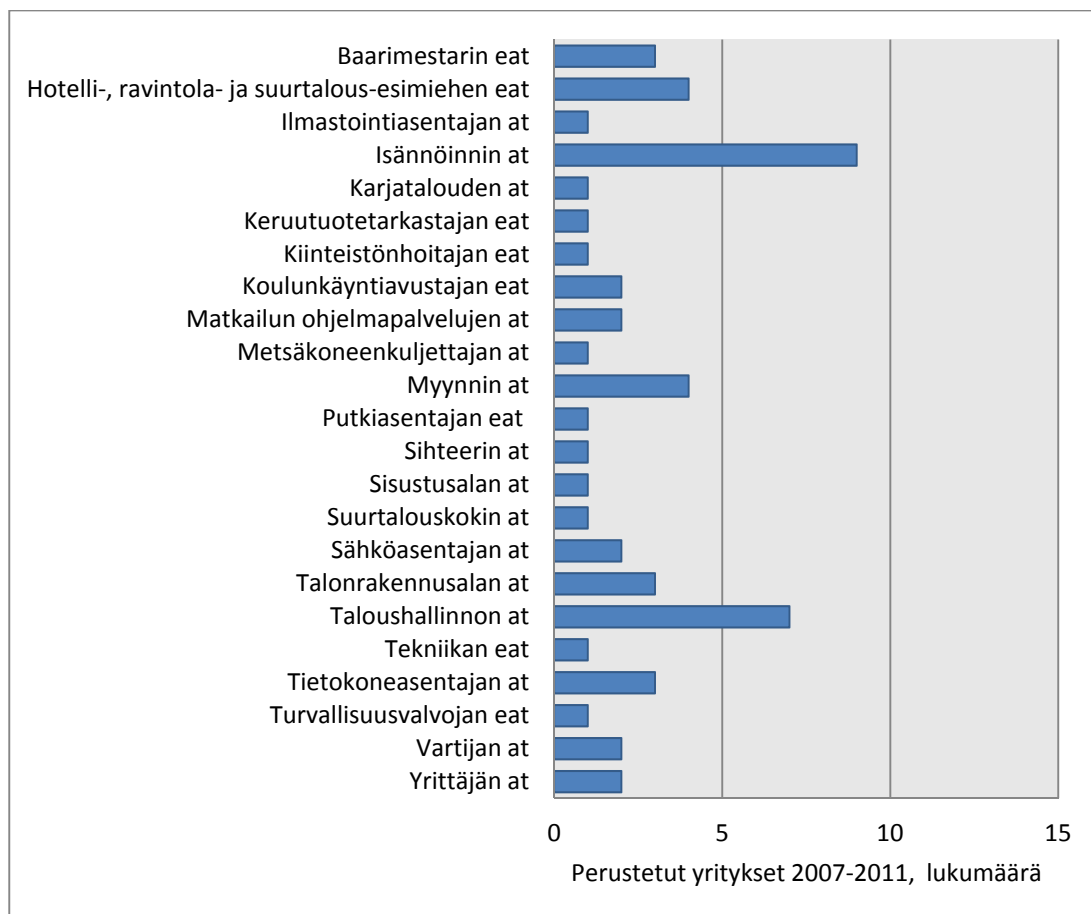
Kuviossa 9 on Esedussa opiskelleet yrityksen perustajat eritelty suoritettujen perustutkinnon mukaan. Kuviossa ei ole sellaisia Esedun perustutkintoja, joiden opiskelijat eivät perustaneet yhtään yritystä tarkastelujakson aikana. Ammatillisen perustutkinnon oli kaikista yrityksen perustaneista suorittanut yhteensä 176 henkilöä. Heistä 78 % oli suorittanut tutkinnon opetussuunnitelmaperusteisena eli nuorten koulutuksena ja 22 % näyttötutkintoperusteisena eli aikuiskoulutuksena.

Eniten yrityksiä perustivat rakennus- ja metsäalan perustutkinnon opiskelleet. Molemmilla näillä aloilla opiskelleet perustivat tarkastelujakson aikana 20 yritystä. Myös sähkö- ja automaatioalan sekä autoalan perustutkinnon suorittaneet perustivat yrityksiä melko aktiivisesti, samoin kuin hiusalan perustutkinnon suorittaneet.

KUVIO 9. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

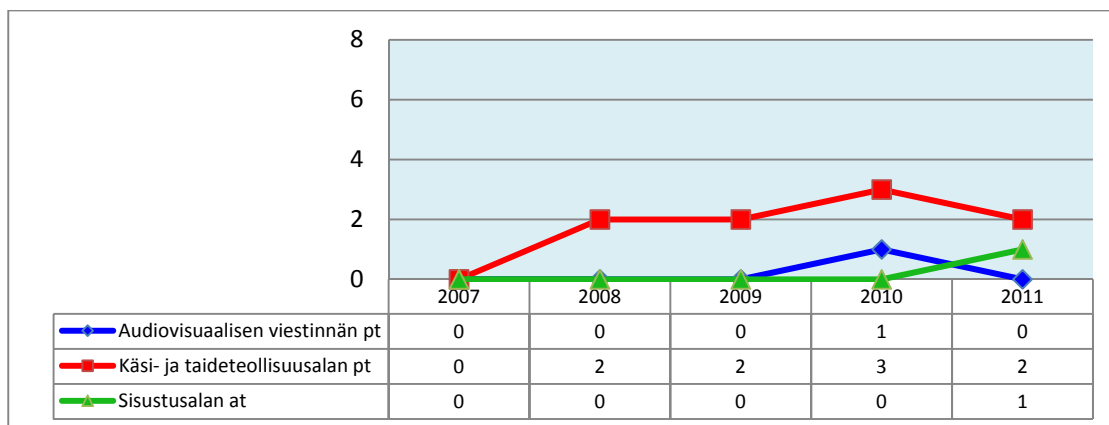
Kuviossa 10 on Esedussa opiskelleet yrityksen perustajat eritelty suoritettun ammatti- tai erikoisammattitutkinnon mukaan. Yrityksen perustaneista oli ammatti- tai erikoisammattitutkinnon oli suorittanut 54 henkilöä. Eniten yrityksiä perustivat isännöinnin ammattitutkinnon suorittaneet ja kärkipäässä yritysten perustamisaktiivisuudessa olivat myös taloushallinnon ja myynnin ammattitutkinnon suorittaneet sekä hotelli-, ravintola- ja suurtalousesimiehen erikoisammattitutkinnon suorittaneet. Yrittäjän ammattitutkinnon suorittaneista vain muutama päätyi perustamaan yrityksen näiden vuosien aikana, mikä selittyy sillä, että yrittäjän ammattitutkintoon kouluttaminen aloitettiin vasta vuonna 2009.

KUVIO 10. Ammatti-/erikoisammattitukinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä

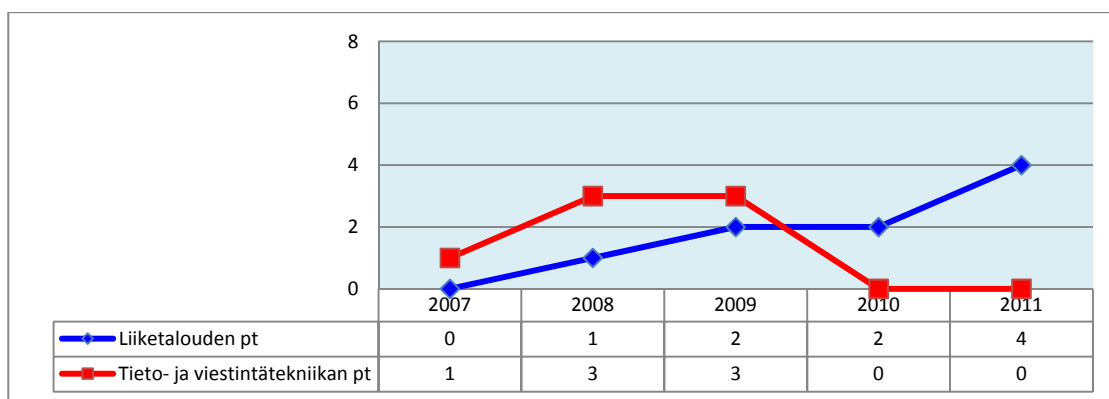
Seuraavissa kuvioissa 11–24 on esitetty koulutusaloittain ja tutkinnoittain jaoteltuna Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten lukumäärän kehitys vuosina 2007–2011. Tuloksissa on esitetty sekä kehitystä kuvaava trendi että perustettujen yritysten vuosittaiset määrät. Tuloksissa on myös eritelty, kuinka moni perustutkinnoista on suoritettu opetussuunnitelma- (ops) tai näyttötutkintoperusteisena (nt).

Kuviossa 11 on esitetty kulttuurialan tutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Kulttuurialan tutkinnon suorittaneista eniten yrityksiä perustivat käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon suorittaneet. Yrityksen perustaneista oli 8 henkilöä suorittanut ops-perusteisen ja 1 henkilö nt-perusteisen tutkinnon. Pelkästään ops-perusteisena järjestettävän audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon suorittaneista 1 henkilö perusti tarkastelujakson aikana yrityksen.

KUVIO 11. Audiovisuaalisen viestinnän sekä käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon ja sisustusalan ammattitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

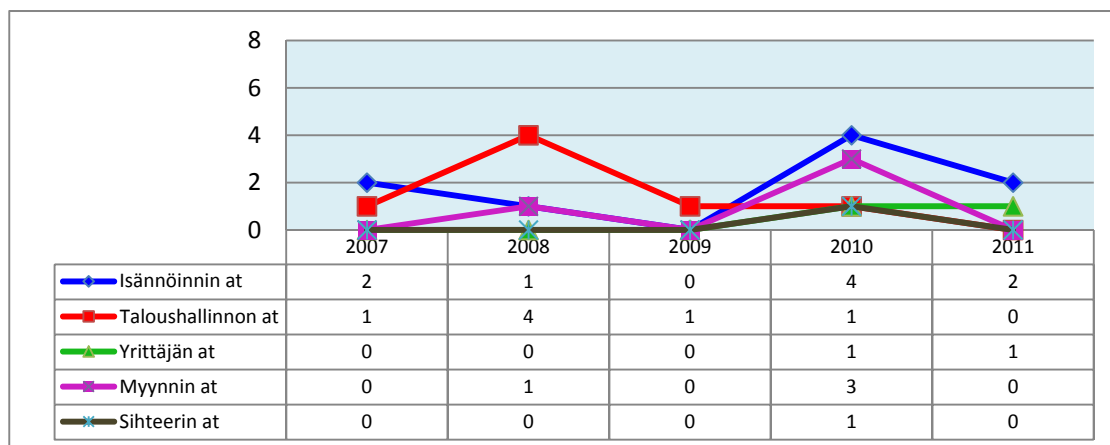
Luonnontieteiden sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon aloihin sisältyy kumpaankin vain yksi perustutkinto, joten näiden molempien tulokset on esitetty kuviossa 12. Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alaan sisältyvän liiketalouden perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista 6 henkilöä oli suorittanut ops-perusteisen ja 3 henkilöä nt-perusteisen tutkinnon. Luonnontieteiden alaan sisältyvän tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon suorittaneista kaikki 7 yrityksen perustanutta henkilöä olivat suorittaneet tutkinnon ops-perusteisena.

KUVIO 12. Liiketalouden sekä tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

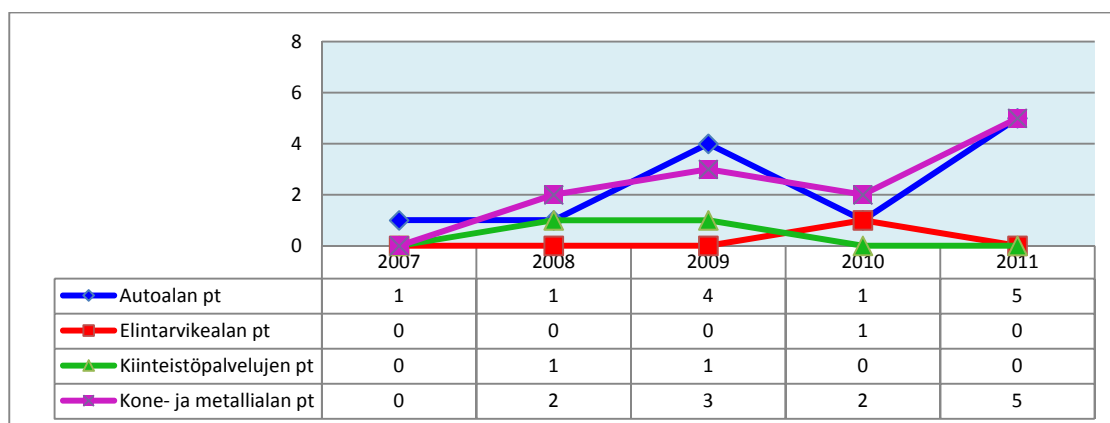
Kuviossa 13 on esitetty yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan ammattitai erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Eniten yrityksiä perustivat isännöinnin ammattitutkinnon suorittaneet, jotka perustivat tarkastelujakson aikana yhteensä 9 yritystä. Myös taloushallinnon ammattitutkinnon suorittaneet olivat aktiivisia ja perustaen yhteensä 7 yritystä. Yrittäjän ammattitutkin-

toon kouluttaminen Esedussa aloitettiin vuonna 2009, joka selittää sen, että tutkinnon suorittaneet perustivat yrityksiä vasta vuodesta 2010 alkaen.

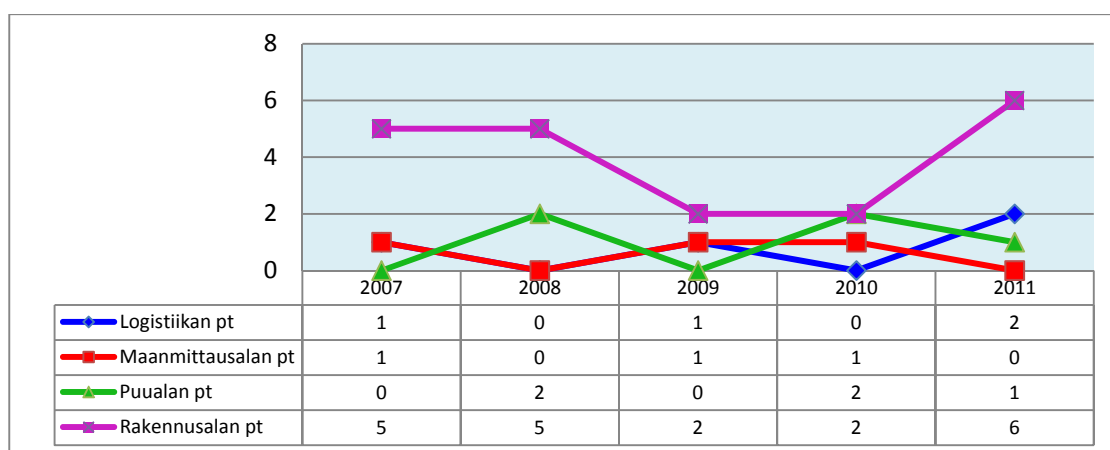
KUVIO 13. Isännöinnin, taloushallinnon, yrittäjän, myynnin ja sihteerin ammatitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Tekniikan ja liikenteen alaan sisältyy 12 perustutkintoa, joita suorittaneiden perustamien yritysten määrä esitetään seuraavissa kuvioissa 14–16. Kuviossa 14 on esitetty tähän alaan sisältyvien autoalan, elintarvikealan, kiinteistöpalvelujen sekä kone- ja metallialan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Autoalan perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista kaikki 12 henkilöä olivat suorittaneet tutkinnon ops-perusteisena. Elintarvikealan perustutkinnon nt-perusteisena suorittaneista 1 henkilö perusti yrityksen. Kiinteistöpalvelujen perustutkinnon nt-perusteisena suorittaneista 2 henkilöä perusti tarkastelujakson aikana yrityksen ja kone- ja metallialan perustutkinnon nt-perusteisena suorittaneet perustivat yhteensä 12 yritystä.

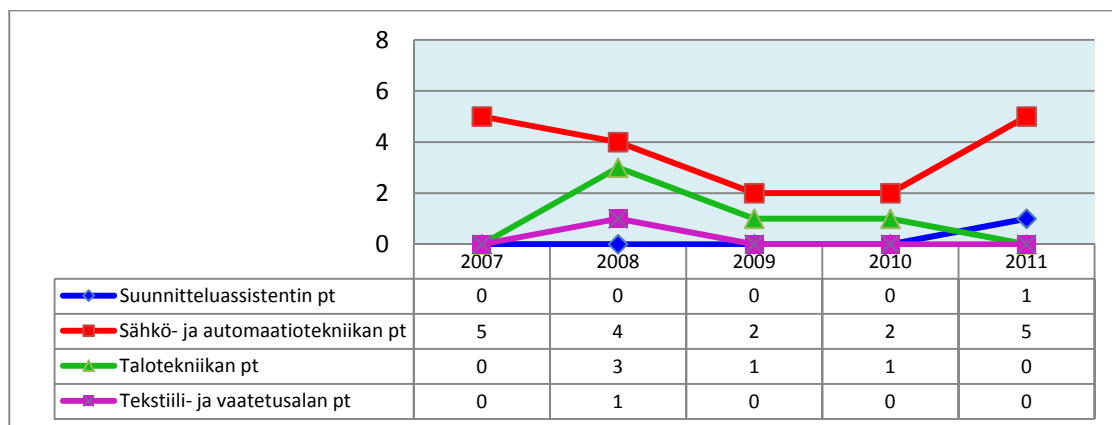
KUVIO 14. Autoalan, elintarvikealan, kiinteistöpalvelujen sekä kone- ja metallialan perustutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuviossa 15 on esitetty Tekniikan ja liikenteen alaan sisältyvien logistiikan, maanmittausalan, puualan ja rakennusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Logistiikan perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista kaikki 4 henkilöä olivat suorittaneet tutkinnon ops-perusteisena, samoin kuin maanmittausalan perustutkinnon suorittaneet 3 henkilöä sekä puualan perustutkinnon suorittaneet 5 henkilöä. Rakennusalan perustutkinnon suorittaneista yrityksen perustajista 14 henkilöä oli suorittanut tutkinnon ops-perusteisena ja 6 nt-perusteisena.

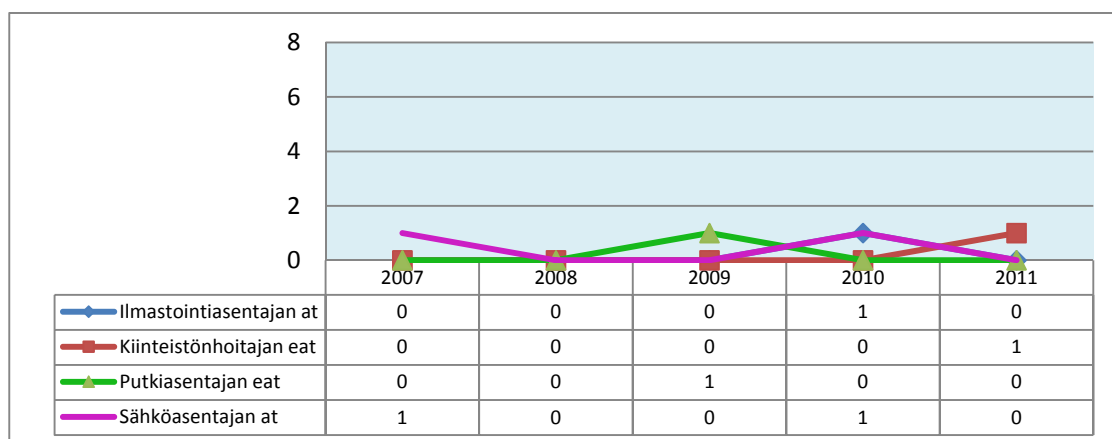
KUVIO 15. Logistiikan, maanmittausalan, puualan sekä rakennusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuviossa 16 on esitetty tekniikan ja liikenteen alaan sisältyvien suunnitteluassistentin, sähkö- ja automaatiotekniikan, talotekniikan sekä tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Suunnitteluassistentin perustutkintoon koulutetaan Esedussa vain nt-perusteisena ja tutkinnon suorittaneista 1 henkilö perusti yrityksen. Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 14 ja nt-perusteisena 4 henkilöä perusti yrityksen. Talotekniikan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 4 henkilöä ja nt-perusteisena 1 henkilö perusti yrityksen. Pelkästään ops-perusteisena järjestettävän tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon suorittaneista 1 henkilö perusti yrityksen.

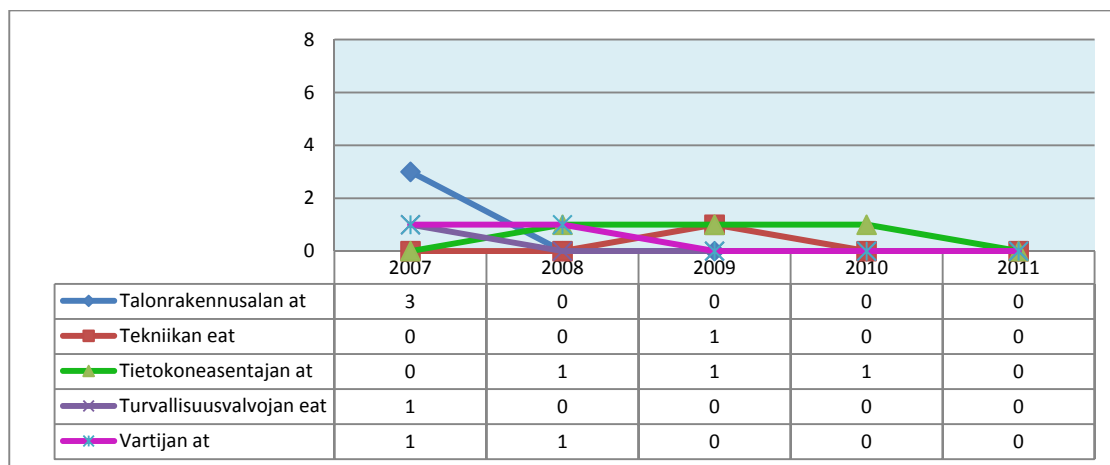
KUVIO 16. Suunnitteluassistentin, sähkö- ja automaatiotekniikan, talotekniikan sekä tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuvioissa 17 ja 18 on esitetty tekniikan ja liikenteen alan ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä, joita koko tarkastelujakson aikana perustettiin yhteensä 15. Kuviossa 17 on esitetty ilmastointiasentajan ja sähköasentajan ammattitutkinnon sekä kiinteistöhoitajan ja putkiasentajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys.

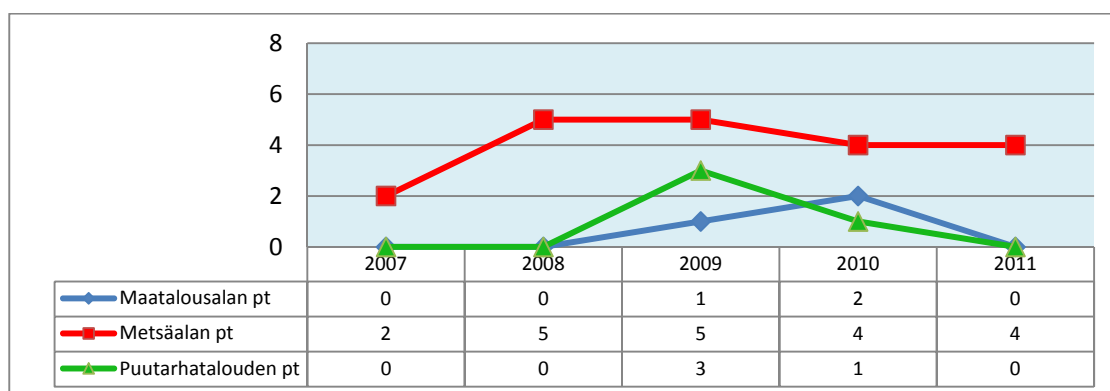
KUVIO 17. Ilmastointiasentajan ja sähköasentajan ammattitutkinnon sekä kiinteistöhoitajan ja putkiasentajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuviossa 18 on esitetty talonrakennusalan, tietokoneasentajan ja vartijan ammattitutkinnon sekä tekniikan ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Eniten yrityksiä perustivat talonrakennusalan ammattitutkinnon suorittaneet.

KUVIO 18. Talonrakennusalan, tietokoneasentajan ja vartijan ammattitutkinnon sekä tekniikan ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

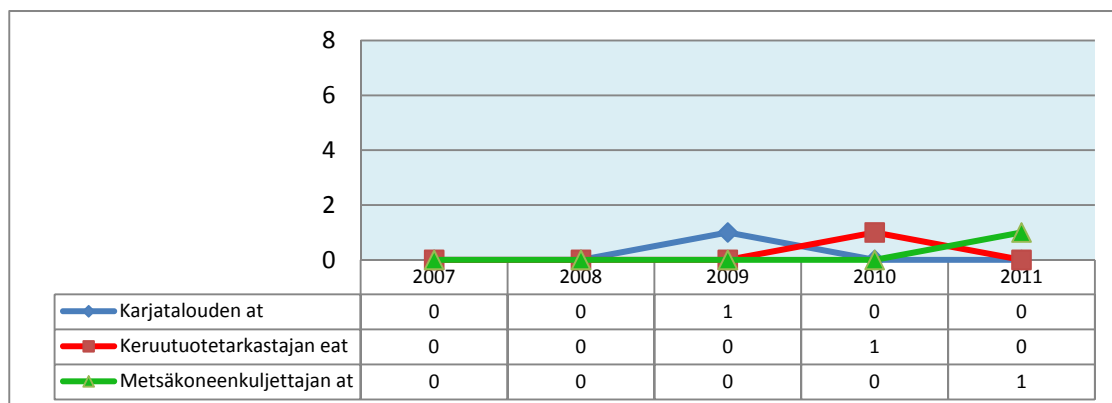
Kuviossa 19 on esitetty luonnonvara- ja ympäristöalanperustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Maatalousalan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 3 henkilöä perusti yrityksen. Maatalousalan yritysten kohdalla on huomioitava, että maatalousyrittäjänä sukupolvenvaihdon kautta aloittaneet eivät näy tässä tutkimuksessa käytetyissä tilastoissa. Metsäalan perustutkinnon tarkoituksena on kouluttaa metsäalan koneyrittäjiä ja tutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 17 ja nt-perusteisena suorittaneista 3 henkilöä perusti yrityksen. Puutarhatalouden perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneista 4 henkilöä perusti yrityksen.

KUVIO 19. Maatalousalan, metsäalan ja puutarhatalouden perustutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

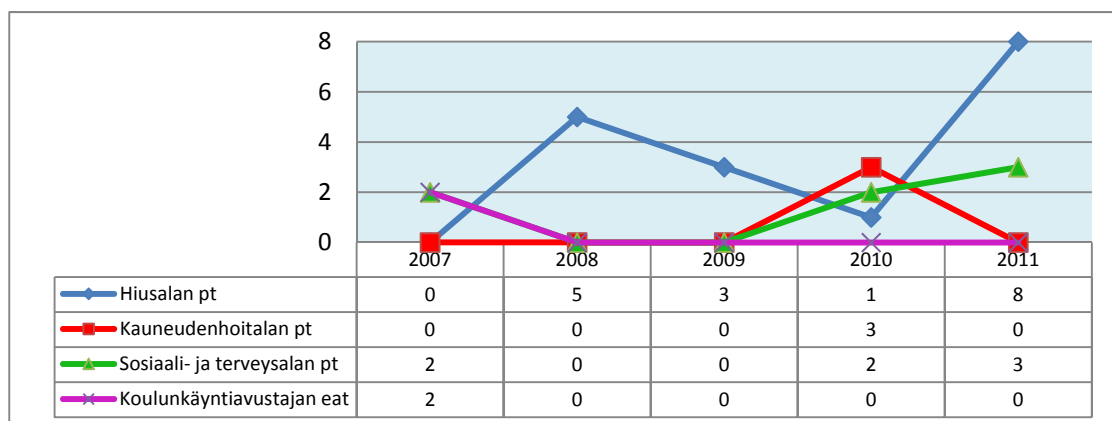
Kuviossa 20 on esitetty luonnonvara- ja ympäristöalaan sisältyvien karjatalouden ja metsäkoneen kuljettajan ammattitutkinnon suorittaneiden sekä keruutuotetarkastajan

erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Näiden tutkintojen suorittaneet perustivat yhteensä 3 yritystä tarkastelujakson aikana.

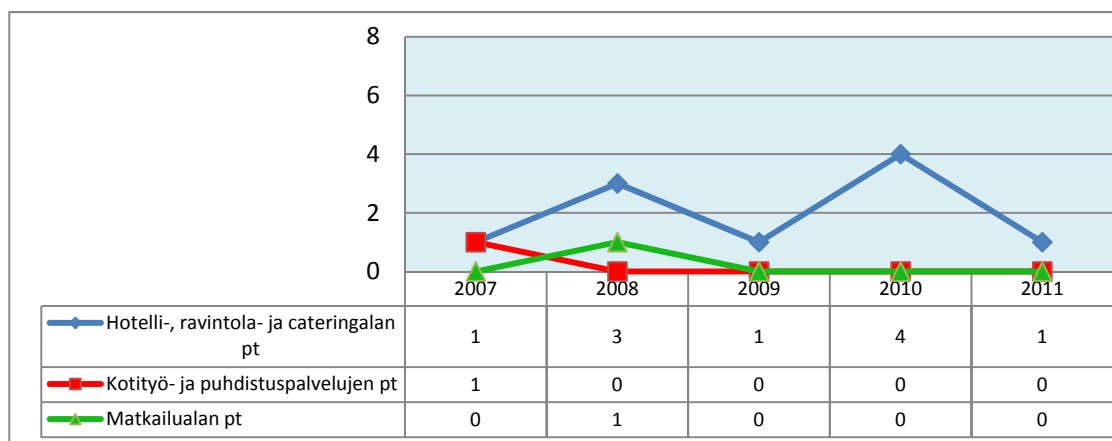
KUVIO 20. Karjatalouden ja metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinnon sekä keruutuotetarkastajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuviossa 21 on esitetty sosiaali-, terveys- ja liikunta-alaan sisältyvien perus- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Hiusalan perustutkinnon ops-perusteisena suorittaneet perustivat tarkastelujakson aikana yhteensä 17 yritystä. Kauneudenhoitoalan perustutkintokoulutusta on tarjolla vain ops-perusteisena ja tutkinnon suorittaneista 3 henkilöä perusti yrityksen. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneista 1 ops-perusteisen ja 6 nt-perusteisen tutkinnon suorittanutta sekä 2 koulunkäyntiavustajan erikoisammattitutkinnon suorittanutta perusti tarkastelujakson aikana yrityksen.

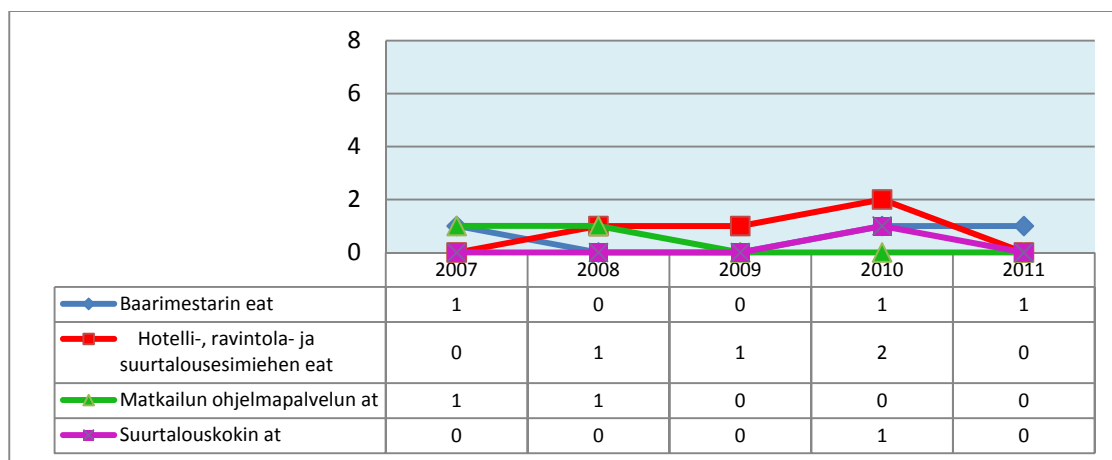
KUVIO 21. Hiusalan, kauneudenhoitoalan, sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon sekä koulunkäyntiavustajan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuviossa 22 on esitetty Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys. Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinnon opas-perusteisena suorittaneista 6 ja NT-perusteisena 4 henkilöä perusti tarkastelujakson aikana yrityksen. Kotityö- ja puhdistuspalvelualan perustutkinnon NT-perusteisena suorittanut 1 henkilö perusti yrityksen, samoin kuin 1 NT-perusteisena järjestettävän matkailualan perustutkinnon suorittanut.

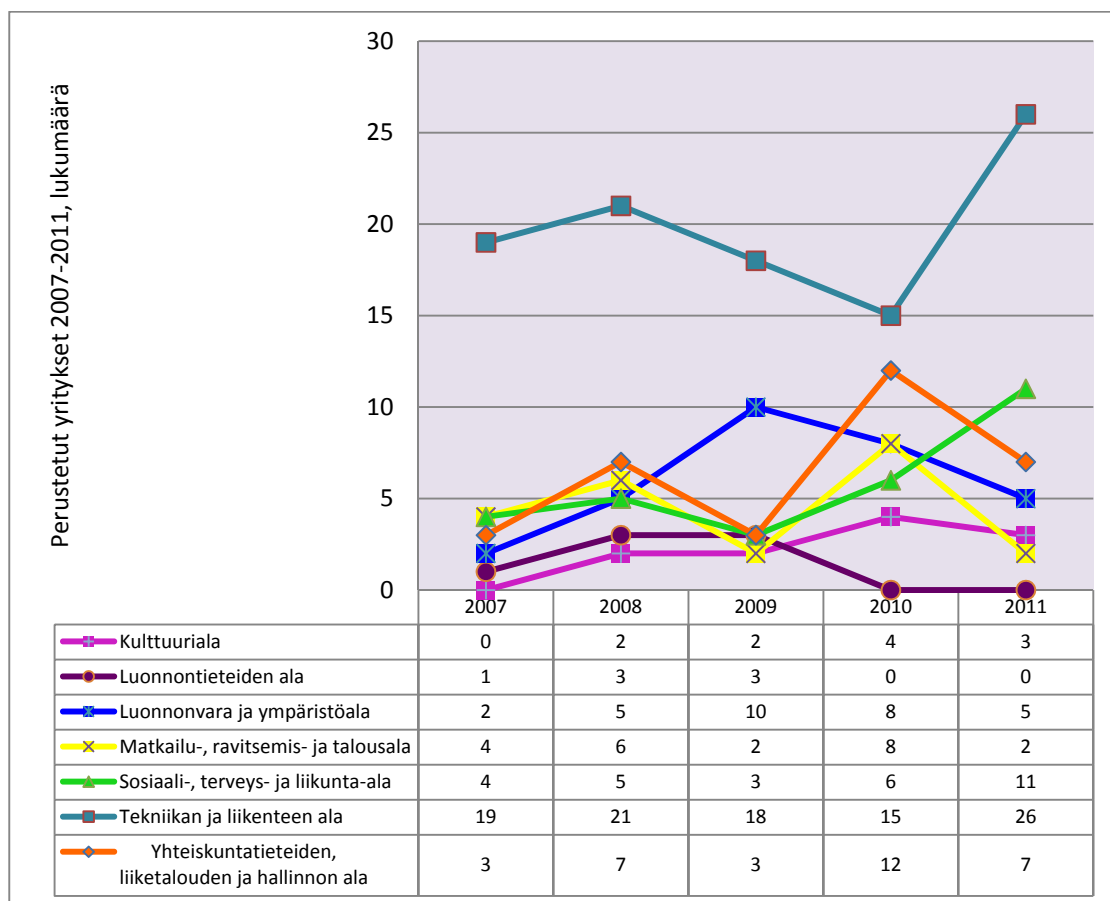
KUVIO 22. Hotelli-, ravintola- ja catering-alan, kotityö- ja puhdistuspalvelujen sekä matkailualan perustutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammatti- tai erikoisammattitutkinnon suorittaneista perustaneista eniten yrityksiä perustivat hotelli-, ravintola- ja suurtalousesimiehen erikoisammattitutkinnon suorittaneet henkilöt.

KUVIO 23. Baarimestarin sekä hotelli-, ravintola- ja suurtalousesimiehen erikoisammattitutkinnon ja matkailun ohjelmapalvelun sekä suurtalouskokin ammattitutkinnon suorittaneiden perustamat yritykset

Kuviossa 24 on esitetty koulutusaloittain Esedussa perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys vuosina 2007–2011. Tarkastelujakson lopussa nähdään noususuuntaista kehitystä tekniikan ja liikenteen alan sekä sosiaali- ja terveystieteiden yritysten perustamismäärissä.

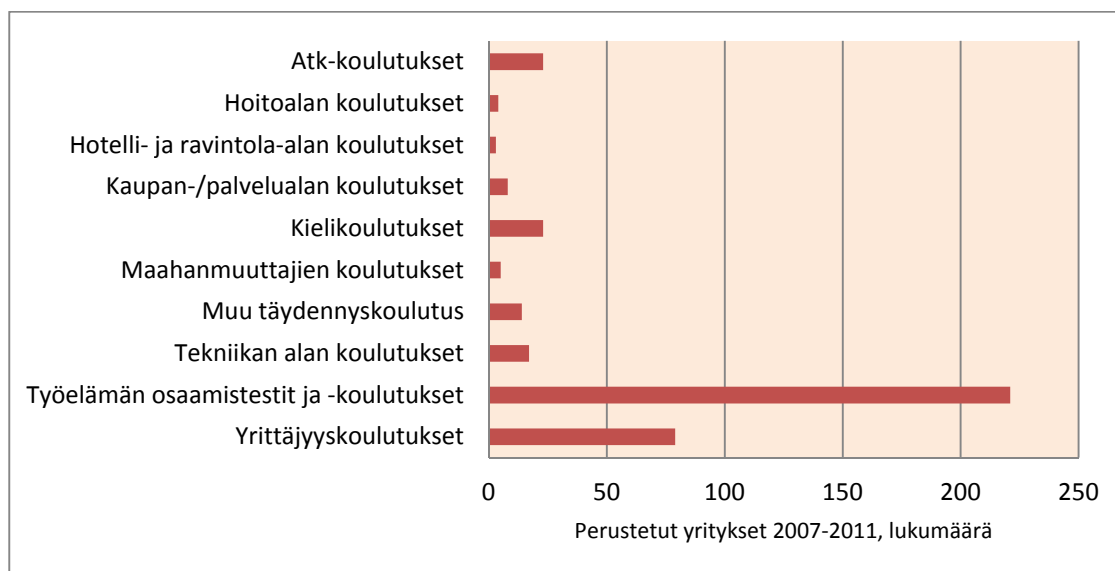
KUVIO 24. Tutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys koulutusaloittain jaoteltuna

5.2.2 Lisä- ja täydennyskoulutuksen suorittaneiden perustamat yritykset

Esedu tarjoaa aikuisille myös lisä- ja täydennyskoulutusta. Esedussa voi suorittaa myös eri ammattialojen edellyttämiä pätevyyskoulutuksia ja osaamistestejä. Tällaisia ovat esimerkiksi ravintola-alalla tarvittavat anniskelu- ja hygientestit, rakennusalaan liittyvät henkilösertifiointitestit tai ensiapu- ja työturvakoulutukset ja -testit.

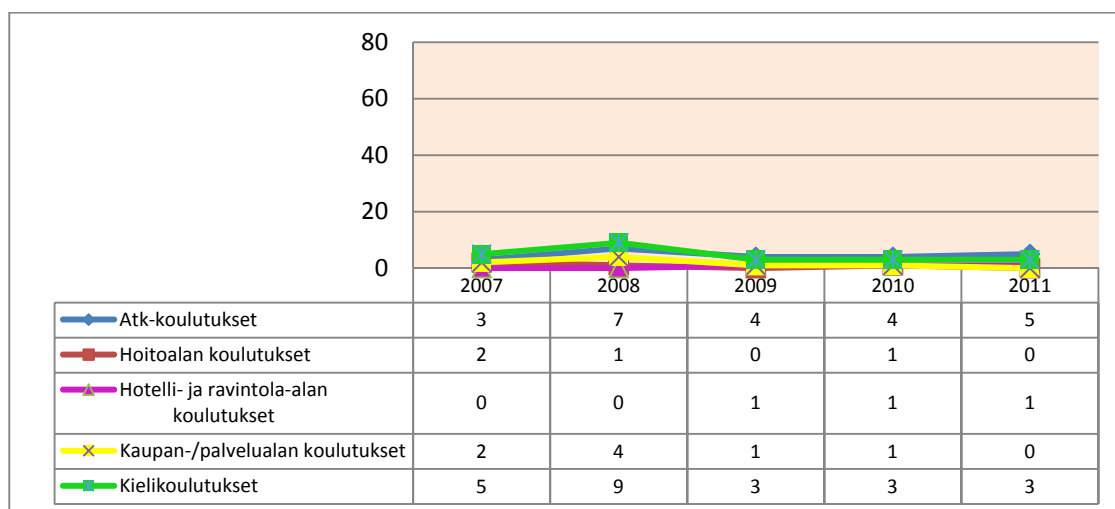
Kuviossa 25 on esitetty Esedun järjestämään, ei tutkintoon johtavaan lisä- ja täydennyskoulutukseen osallistuneiden perustamien yritysten määrä. Lisä- ja täydennyskou-

lutusta oli suorittanut yhteensä 230 henkilöä ja koulutuksia suoritettiin yhteensä 397 kappaletta. Tutkintoon johtaneen koulutuksen suorittaneista 23 % oli tutkinnon lisäksi suorittanut myös lisä- tai täydennyskoulutusta. Pelkästään lisä- tai täydennyskoulutukseen osallistuneista yrityksen perustajista 18 % oli suorittanut useamman kuin yhden koulutuksen.

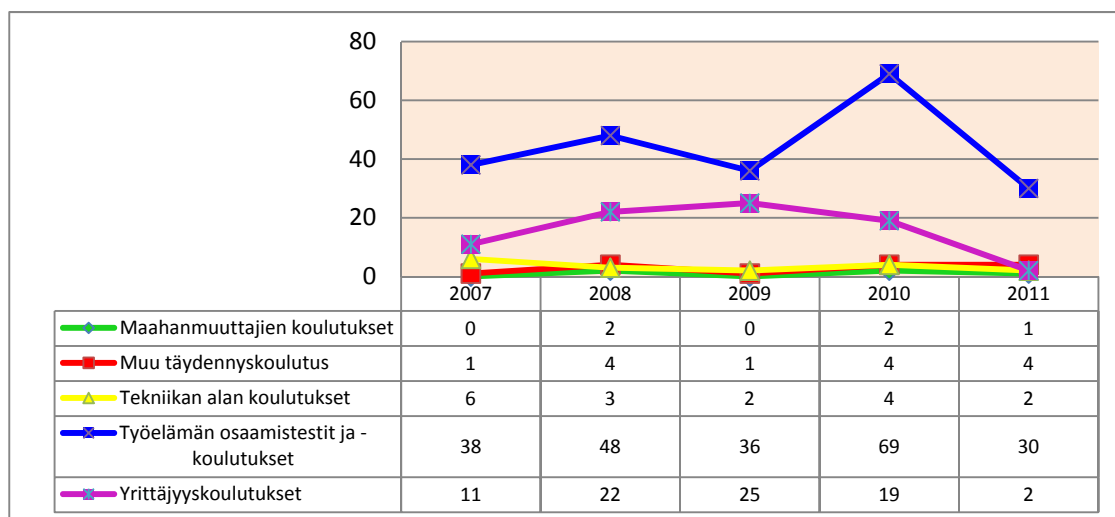
KUVIO 25. Lisä- ja täydennyskoulutukseen osallistuneiden perustamat yritykset

Kuviossa 26 on esitetty erilaisiin atk-koulutuksiin sekä hoitoalan, hotelli- ja ravintola-alan, kaupan- ja palvelualan sekä vieraiden kielten koulutuksiin osallistuneiden perustamat yritykset. Eniten yrityksiä perustivat atk-koulutuksiin ja vieraiden kielten koulutuksiin osallistuneet.

KUVIO 26. Lisä- ja täydennyskoulutusta suorittaneiden perustamien yritysten määrä

Kuviossa 27 on esitetty maahanmuuttajien, tekniikan ja liikenteen alan, työelämän osaamistesteihin sekä yrittäjyyskoulutuksiin osallistuneiden perustamien yritysten määrä. Yrittäjyyskoulutuksiin osallistuneiden perustamien yritysten määrä kääntyi voimakkaasti laskusuuntaiseksi tarkastelujakson viimeisenä vuotena ja sama suuntaus on havaittavissa myös työelämän osaamistestejä ja -koulutuksia suorittaneiden kohdalla.

KUVIO 27. Lisä- ja täydennyskoulutusta/työelämän osaamistestejä suorittaneiden perustamien yritysten määrä

6 ESEDUN TARJOAMAN KOULUTUKSEN VAIKUTUKSET ETELÄ-SAVON YRITYSTOIMINTAAN

Yrittäjyyden ja yritystoiminnan lisääntyminen on ensiarvoisen tärkeää yhteiskuntamme kilpailukyvyn takaamiseksi. Suomen poliittisten puolueiden hallitusohjelmissa yrittäjyyden edistämiseen sitouduttiin vahvasti jo kahdella edellisellä hallituskaudella ja uusien yritysten syntyminen ja nuorten yrittäjyyden tukeminen on myös yksi nykyisen hallituksen tavoitteista. Nuorten innostamista yrittäjyyteen on pyritty lisäämään yrittäjyyskasvatuksen avulla kaikilla kouluasteilla. Opetusministeriön linjausten mukaisesti oppilaitosten on kyettävä muuttamaan toimintakulttuuriaan yrittäjämäiseksi ja yrittäjyyteen suuntaavaksi.

6.1 Johtopäätökset

Ammatilliseen koulutukseen on tekemällä oppiminen ja yritysysteistyö perinteisesti kuulunutkin, joten yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen on luontevaa jatkoa tälle toimintatavalle. Esedussa yrittäjyyden edistämiseen on panostettu voimakkaasti ja oppilaitoksen johto on asiaan sitoutunut. Esedun strategiassa on erityisesti huomioitu Etelä-Savon eri alueiden elinkeinoelämän erityispiirteet ja yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi on asetettu yrittäjyyden vahvistaminen. Yrittäjämäisen pedagogiikan käyttäminen opetuksessa perustuu mielekkäisiin ja innostaviin oppimismenetelmiin ja oppimisympäristöihin, mikä nostaa opiskelijoiden motivaatiota. Vastuuntuntoinen ja aktiivinen opiskelija taas oppii asiat paremmin ja lyhyemmässä ajassa, joka mahdollistaa niukkenevien resurssien tehokkaamman käyttämisen. Yrittäjämäistä pedagogiikkaa hyödyntämällä myös opetustyöstä tulee mielekkäämpää.

Esedussa koetaan tärkeäksi, että opiskelijat omaksuvat sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä jo opiskeluaikanaan. Tämän opinnäytetyötutkimuksen tutkimusongelmana oli selvittää Esedun koulutuksen vaikuttavuutta Etelä-Savon yritystoimintaan. Tutkimusongelmaa tarkasteltiin ulkoisen yrittäjyyden lisääntymisen näkökulmasta selvittämällä kuinka monet vuosina 2007–2011 yrityksen Etelä-Savoon perustaneet henkilöt ovat opiskelleet Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista.

Vastaavanlaista tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty, joten tämän tutkimuksen perusteella ei voida arvioida sitä, mihin suuntaan yritysten perustamisaktiivisuus on kehittynyt. Yleisesti ottaen suomalaiset ovat kuitenkin 1990-luvun lamavuosien jälkeen perustaneet yrityksiä vuosi vuodelta aktiivisemmin, lukuun ottamatta viime vuosia, jolloin perustamismäärät koko Suomessa ovat kääntyneet hieman laskuun. Jatkossa tutkimus onkin tarkoitus toteuttaa vuosittain, jolloin nyt kerättyjä tuloksia voidaan käyttää pohjatietona tulevien vuosien kehityksen seuraamisessa ja Esedun yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen liittyvissä toimenpiteissä.

Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä tutkinnon suorittaneiden että lisä- tai täydennyskoulutuksen suorittaneiden henkilöiden perustamien yritysten määriä ja vuosittaista kehitystä. Näkemykseni mukaan Esedun tarjoamalla koulutuksella on ollut merkittävä vaikutus Etelä-Savon yritystoiminnalle. Kaikista tarkastelujakson aikana yrityksen

Etelä-Savoon perustaneista henkilöistä 460 oli opiskellut Esedussa ennen yrityksen perustamista, mikä on 15 % kaikista yrityksen perustaneista.

Puolet yrityksen perustaneista oli suorittanut tutkinnon eli perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon ja puolet lisä- tai täydennyskoulutusta. Tutkinnon suorittaneista 230 yrityksen perustajasta 176 henkilöä oli suorittanut ammatillisen perustutkinnon ja 54 henkilöä ammatti- tai erikoisammattitutkinnon. Yrityksen perustaneista opetussuunnitelmaperusteisessa nuorten koulutuksessa oli opiskellut 137 henkilöä ja näyttötutkitoperusteisessa aikuisten koulutuksessa 93 henkilöä. Vuosina 2007–2011 tutkintoon johtavassa nuorten koulutuksessa opiskeli vuosittain keskimäärin 2000 henkilöä ja aikuiskoulutuksessa 500 henkilöä, joten opiskelijamääriin suhteutettuna aikuisopiskelijat olivat aktiivisempia perustamaan yrityksiä. Aikuiskoulutuksessa opiskelleen ja aikaisempaa työkokemusta omaavan aikuisen onkin helpompi lähteä yrittäjäksi, kuin vähäisellä työkokemuksella tai vailla työkokemusta olevan nuoren henkilön. Tuloksissa huomioitiin vain sellainen koulutus, joka oli suoritettu enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Tämä on kuitenkin melko lyhyt aika, varsinkin jos työllistyminen ei ammattiin valmistumisen jälkeen heti onnistu. Olettaisin, että nuorten koulutuksen suorittaneet saattavat perustaa yrityksiä kuitenkin hieman tätä myöhemmin, kun työ- ja elämäkokemusta on kertynyt enemmän.

Tarkastelujakson aikana kaikkien Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten osuus Etelä-Savoon perustetuista yrityksistä oli alimmillaan 12 % vuonna 2007 ja ylimmillään 18 % vuonna 2008. Maailmanlaajuisen taloudellisen taantuman vaikutukset on havaittavissa erityisesti vuoden 2009 tuloksissa, jolloin yrityksiä perustettiin selvästi edellisvuotta vähemmän. Vuonna 2010 yritysten perustaminen Etelä-Savossa lähti taas nousuun ja vuonna 2010 myös Esedussa opiskelleet perustivat lukumääräisesti eniten yrityksiä koko tarkastelujakson aikana. Tarkastelujakson viimeisenä vuonna 2011 Etelä-Savoon perustettujen yritysten määrä pysyi samalla tasolla kuin edellisvuonna, mutta Esedussa opiskelleiden perustamien yritysten määrä kääntyi laskusuuntaiseksi edellisvuoteen verrattuna. Myönteisenä havaintona vuoden 2011 tuloksista voidaan kuitenkin todeta, että ammatillisen perustutkinnon Esedussa suorittaneet perustivat yrityksiä enemmän kuin muina vuosina. Tämän kehityksen jatkuminen noususuuntaisena onkin toivottavaa ja erittäin mielenkiintoinen seurantakohde tulevien vuosien tutkimuksia ajatellen.

Kaikista Esedussa opiskelleiden perustamista yrityksistä 70 % oli miesten ja 30 % naisten perustamia, mikä vastaa täysin suomalaisyrittäjien sukupuolijakaumaa yleensäkin. Yksinyrittäjien määrä Suomessa on jatkuvasti lisääntynyt siten, että kaksi kolmasosaa suomalaisista yrityksistä työllistää vain yrittäjän itsensä. Tämä oli havaittavissa myös Esedussa opiskelleiden perustamissa yrityksissä, joista yli puolet toimi yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Tämän perusteella voidaan päätellä, että yhtenä yrityksen perustamisen tärkeänä syynä on ollut yrittäjän itsensä työllistäminen.

Tutkimustuloksissa huomioitiin ja eriteltiin kaikki henkilön Esedussa suorittama koulutus eli ammatilliseen perustutkintoon, ammattitutkintoon tai erikoisammattitutkintoon johtava koulutus sekä lisä- tai täydennyskoulutus. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista rakennusalan perustutkinnon ja metsäalan perustutkinnon suorittaneet perustivat lukumääräisesti eniten yrityksiä. Kärkipäässä yritysten perustamisaktiivisuudessa olivat myös sähkö- ja automaatiotekniikan sekä hiusalan perustutkinnon suorittaneet. Näillä kaikilla aloilla yrittäjäyys on perinteisesti ollut luonteva tapa työllistyä, eikä alkuun pääseminen vaadi välttämättä suuria investointeja. Toisaalta suhdannevaihtelut näkyvät yleensä ensimmäisenä rakentamisen hiipumisena, mikä oli selvästi nähtävissä myös Esedussa rakennus- sekä sähkö- ja automaatioalaa opiskelleiden perustamien yritysten määrän laskuna talouden taantumavuosina 2008–2009. Vuonna 2010 näiden alojen opiskelijoiden perustamien yritysten määrässä on taas nähtävissä melko voimakasta nousua.

Metsäalan opetuksen tavoitteena on kouluttaa metsäalan koneyrittäjiä ja metsäalan perustutkinnon suorittaneista monet toimivat myös muina koneyrittäjinä. Metsäalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä nousi vuoden 2007 jälkeen ja pysyikin melko lailla vakiona koko tarkastelujakson loppuajan. Hiusalalle taas on jo pitkään ollut ominaista, että ammatinharjoittamisen voi käynnistää melko vähäisillä kustannuksilla vuokraamalla työpisteen alan yrityksestä. Hiusalalle työllistyminen tavanomaisena palkansaajana ei enää nykyisin olekaan yhtä tavallista kuin toimimismallilla ns. vuokratuolilla toimiminen. Tarkastelujakson lopussa oli hiusalan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrä noususuuntaista ja sama suuntaus oli havaittavissa myös liikelouden, kone- ja metallialan, sosiaali- ja terveystalouden, autoalan sekä logistiikan perustutkinnon suorittaneiden perustamien yritysten määrässä. Viime vuosina koko Suomessa yritysten määrä onkin lisääntynyt erityisesti terveys- ja sosiaalipalveluissa ja muussa palvelutoiminnassa.

Yrityksen perustaneista 54 henkilöä oli suorittanut Esedussa aikuiskoulutuksena toteutettavan ammatti- tai erikoisammattitutkinnon. Näitä tutkintoja suorittaneiden perustamien yritysten määrä jakautui melko tasaisesti koko tarkastelujakson ajalle. Eniten yrityksiä perustivat isännöinnin ja taloushallinnon ammattitutkinnon suorittaneet. Myös myynnin ammattitutkinnon sekä hotelli-, ravintola- ja suurtalousesimiehen ammattitutkinnon suorittaneet olivat perustaneet yrityksiä jonkin verran muita ammatti- tai erikoisammattitutkintoja suorittaneita aktiivisemmin. Esedussa on vuonna 2009 aloitettu myös yrittäjän ammattitutkintoon kouluttaminen ja tämän koulutuksen suorittaneista kaksi henkilöä ehti perustaa yrityksen tarkastelujakson aikana. Tämän koulutuksen suorittaneiden perustamien yritysten määrän kehitys tulee todennäköisesti paremmin näkymään vasta tulevina vuosina.

Yrityksen perustaneet olivat suorittaneet yhteensä 397 lisä- tai täydennyskoulutusta. Osa tutkinnon suorittaneista olikin siis osallistunut myös lisä- tai täydennyskoulutukseen. Puolet kaikista Esedussa opiskelleista yrityksen perustajista eli 230 henkilöä oli osallistunut ainoastaan lisä- ja täydennyskoulutukseen. Kaikista lisä- ja täydennyskoulutukseen osallistuneista 177 henkilöä suoritti erilaisia työelämän vaatimia osaamiskoulutuksia ja -testejä, joita ovat esimerkiksi elintarvikehygieniakoulutukset, työturvallisuuskoulutukset, tieturvakoulutus ja märkätila-asentajan sertifiointikoulutukset.

Toinen suuri lisä- tai täydennyskoulutuksia suorittaneiden ryhmä olivat yrittäjäkoulutuksiin osallistuneet, joita oli 79 henkilöä. Yrittäjäyyskoulutuksia Esedussa järjestetään esimerkiksi työvoimaviranomaisten tilaamina. Koulutuksen suorittaminen on yleensä edellytyksenä esimerkiksi yritystoiminnan käynnistämiseen tarkoitetun starttirahan myöntämiseksi. Tuloksista voidaan havaita, että sekä työelämän osaamiskoulutuksiin ja -testeihin että yrittäjäyyskoulutuksiin osallistuneiden perustamien yritysten määrä putosi voimakkaasti tarkastelujakson viimeisenä vuonna, mikä on sama suuntaus kuin tutkintokoulutuksiin osallistuneidenkin kohdalla. Myös koko Suomessa aloittaneiden yritysten määrä kääntyi laskuun vuonna 2011 ja sama suuntaus on jatkunut myös kuluvana vuonna 2012.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Onnistuneen tutkimuksen avulla saadaan luotettavia vastauksia tutkimusongelmaan. Tutkimuksen luotettavuutta ja oikeellisuutta mitataan validiteetin ja reliabiliteetin

avulla, jotka yhdessä muodostavat kokonaisluotettavuuden. Tutkimusaineiston laatuun vaikuttavat tutkimusaineistoa hankittaessa tapahtuvat käsittely-, mittaus- peitto- ja kato- sekä otantavirheet. Otantatutkimukselle on ominaista, että siihen liittyy aina otannasta johtuvaa satunnaisvirhettä eli otantavirhettä ja usein myös vähäisistä vastausmääristä eli kadosta johtuvaa vääristymää. Mittausvirheitä voi taas syntyä esimerkiksi mittausmenetelmän tai mittausvälineiden epätarkkuuden vuoksi. Peittovirhettä muodostuu, mikäli tutkittavasta perusjoukosta ei ole ajan tasalla olevaa rekisteriä tai luetteloa. (Heikkilä 2004, 29, 185–186.)

Tutkimuksella tulee olla täsmällisesti asetetut tavoitteet, jotta sillä mitataan sitä, mitä alun perin pitikin selvittää. Tutkimuksen validius tarkoittaa sitä, ettei tutkimukseen sisälly systemaattista virhettä eli että validilla mittarilla suoritettut mittaukset ovat keskimäärin oikeita. Systemaattinen virhe on satunnaisvirhettä vaarallisempi, sillä sen vaikutus ei vähene otoskoon kasvaessa. Validiin tutkimukseen liittyykin huolellinen etukäteissuunnittelu ja tarkoin hankittu tiedonkeruu. Myös perusjoukon tarkka määrittely ja edustavan otoksen saaminen edesauttavat validin tutkimuksen toteuttamisessa. (Heikkilä 2004, 29–30, 186.)

Tutkimuksen luotettavuudella eli reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta. Luotettava tutkimus tulee voida toistaa niin, että saadut tulokset ovat samanlaisia. Tätä kutsutaan sisäiseksi reliabiliteetiksi. Ulkoinen reliabiliteetti tarkoittaa mittausten toistettavuutta myös muissa tutkimuksissa tai tilanteissa. Reliabiliteetti ei ole validiudesta riippuvainen, mutta alhainen reliabiliteetti alentaa myös mittarin validiteettia. Yleensä puutteellinen reliabiliteetti johtuu satunnaisvirheistä, joita aiheutuu otannasta sekä aineiston mittaus- ja käsittelyvirheistä. Mitä pienempää otosta tutkitaan, sitä sattumanvaraisempia myös tulokset ovat. Reliabiliteettia voidaan tarkastella myös mittauksen jälkeen siten, että samaa asiaa mitataan useammalla kysymyksellä ja lasketaan niiden välinen korrelaatiokerroin. Luotettavassa mittauksessa korrelaatio on lähellä ykköstä. (Heikkilä 2004, 30, 187.)

Tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen on tärkeää ja se tehdään käytettävissä olevien tietojen perusteella. Edustava ja tarpeeksi suuri otos on tutkimuksen luotettavuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. (Heikkilä 2004, 188.) Oman tutkimukseni perusjoukko oli Etelä-Savoon vuosina 2007–2011 perustettujen yritysten perustajat, joiden kaikkien mahdollinen opiskelu Esedussa tutkittiin. Koska koko perusjoukko tutkittiin, oli

tutkimukseni kokonaistutkimus eikä otantavirhettä näin ollen päässyt tapahtumaan. Tutkimukseni tietolähteinä käytettiin Suomen Asiakastieto Oy:ltä sekä Patentti- ja rekisterihallitukselta hankittuja yhteenvetoja Etelä-Savoon perustetuista yrityksistä. Hirsijärvi ym. (2003, 176) muistuttavat, että myös tilastoihin on suhtauduttava kriittisesti ja tilastojen luotettavuus on aina tarkastettava, kuten myös tilaston keräystapa. Tutkimuksessani käytetyt yritystilastot on vuosien 2007–2009 osalta hankittu Suomen Asiakastieto Oy:n Yritysfiltteri-tietokannasta. Suomen Asiakastieto Oy:n mukaan tietokannasta löytyvät ajantasaiset tiedot kaikista suomalaisista yrityksistä. Tiedot Yritysfiltteriin päivittyvät joka vuorokausi useilta eri toimijoilta, kuten esimerkiksi Kaupparekisteristä, YTJ:ltä, Tilastokeskukselta, Oikeusrekisterikeskukselta ja veroviranomaisilta (Suomen Asiakastieto Oy 2012). Vuosien 2010–2011 osalta yrityslistat hankittiin Patentti- ja Rekisterihallituksen (PRH) Virre-tietopalvelusta, johon tiedot päivittyvät PRH:n Kaupparekisteristä (Patentti- ja rekisterihallitus 2012).

Tutkijan on oltava tarkka ja kriittinen koko tutkimuksen ajan, jotta virheitä ei sattuisi tietojen keräämisessä, syöttämisessä, käsittelyssä tai tulosten analysoinnissa (Heikkilä 2004, 30.) Tutkimusaineiston käsittelyssä toimin erittäin huolellisesti ja tarkasti. Varmuuden vuoksi keräsin opiskelijarekistereistä aluksi kaikki opiskelijan suorittamat koulutukset riippumatta siitä, oliko koulutus suoritettu enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Vasta tulosten yhteenvetoa laatiessani jätin pois sellaiset koulutukset, joiden suorittamisesta oli yrityksen perustamisvaiheessa kulunut yli viisi vuotta. Näin sain suurta tutkimusaineistoa rajattua vaihe vaiheelta pienemmäksi ja siten myös helpommaksi käsitellä.

Tutkimukseni avulla haluttiin selvittää Esedun koulutuksen vaikuttavuutta Etelä-Savon yritystoimintaan siitä näkökulmasta, kuinka monet Etelä-Savoon yrityksen vuosina 2007–2011 perustaneista henkilöistä oli opiskellut Esedussa enintään viisi vuotta ennen yrityksen perustamista. Mielestäni tutkimukseni vastasi tutkimusongelmaan ja on näin ollen validi. Tutkimuksen tekemistä kannattaa mielestäni jatkaa vuosittain, jotta Esedussa viime aikoina vahvistetun yrittäjyyskasvatuksen vaikutuksia ulkoisen yrittäjyyden kehittymisen näkökulmasta saadaan arvioitua.

7 PÄÄTÄNTÖ

Yrittäjyys on yksi nykyisen ja tulevan työelämän suurista haasteista ja yrittäjyyden vahvistaminen on ajankohtainen aihe suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutuksessa. Opinnäytetyöni toimeksiantaja on Etelä-Savon ammattiopisto, Esedu, jonka toiminnan yhtenä strategisena painopisteenä on yrittäjyyden vahvistaminen. Yrittäjyyden, yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen kehittämiseen panostetaan Esedussa voimakkaasti ja yrittäjyys on valittu myös kuluvan lukuvuoden 2012–2013 teemaksi.

Aloitin tämän opinnäytetyöprosessin toukokuussa 2012 ja aikataulutavoitteenani oli saada tutkimus valmiiksi loppusyksyllä 2012, missä onnistuinkin. Opinnäytetyöni toimeksiantaja on oma työnantajani, jossa olin työtä aloittaessani työskennellyt vajaan vuoden ajan. Opinnäytetyön tekeminen onkin kohdallani toiminut hienosti myös syventävänä perehtymisenä Esedun tarjoamaan koulutukseen, toimintaan ja toimijoihin.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostui yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta, jotka molemmat osoittautuivat erittäin mielenkiintoisiksi. Yrittäjyyskasvatus oli itselleni entuudestaan tuntematon aihealue, mutta osoittautui perehtymisen arvoiseksi. Uskon, että tämän työn kautta oppimistani asioista tulee jatkossa olemaan hyötyä itselleni sekä ammatillisesti että myös yksityiselämässäni.

Kaiken kaikkiaan koin opinnäytetyön tekemisen opettavaisena ja antoisana, mutta myös erittäin vaativana kokonaisuutena. Työn, perheen ja opiskelun yhdistämiseen liittyvät aikatauluhaasteet tulivat viimeistään selväksi tämän työn tekemisen aikana. Tein opinnäytetyöni itsenäisesti ja nyt työn valmistuttua koenkin, että olisin voinut hieman aktiivisemmin hakea tukea myös työni ohjaajalta.

Toivon, että tämän tutkimuksen tuloksia voidaan ja tullaan jatkossa hyödyntämään Esedun yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden kehittämistyössä.

LÄHTEET

Ammatillisten perustutkintojen perusteiden toimeenpano 2012. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:10. PDF-dokumentti.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/103/0/toimeenpano-opas_2012_ammattilliseen_koulutukseen. Päivitetty 17.9.2012. Luettu 10.10.2012.

EK:n yrittäjyysohjelma 2015 – Uutta luova Suomi. 2012. Elinkeinoelämän keskusliitto (EK). WWW-sivusto.

http://www.ek.fi/ek/fi/yrittajyys_ym/yrittajyys/yrittajyysohjelma_2015/index.php. Päivitetty 5.1.2012. Luettu 16.9.2012.

Esedu 2012a. Yrittäjyys opetuksessa. WWW-sivusto.

http://www.esedu.fi/nykyisille_opiskelijoille/yrittajyys. Ei päivitystietoa. Luettu 25.10.2012.

Esedu 2012b. Yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden edistäminen 2012. Etelä-Savon ammattiopisto.

Esedu 2012c. Esedun yritysmäisten oppimisympäristöjen tilanne ja kehittämiskohteita. Etelä-Savon ammattiopisto.

Esedu 2012d. Opiskelijan opas 2012–2013. Mikkeli: Etelä-Savon ammattiopisto.

Esedu 2012e. Pedagoginen ohjelma 2012–2015. Mikkeli: Etelä-Savon Koulutus Oy.

Esedu 2012f. Oppimisympäristöt. WWW-sivusto. <http://www.esedu.fi/oppimisymparistot>. Ei päivitystietoa. Luettu 14.11.2012.

Gustafsson-Pesonen, Anne & Kiuru, Pertti 2012. Ideoita ja oivalluksia yrittäjyyskasvatukseen YKOONTI. Aalto-yliopisto: Helsinki.

Hannula, Heikki 2011. Ammatillinen opettajankoulutus yrittäjyyskasvatusta kehittämässä. Teoksessa Rytkölä, Tiina, Ruskovaara, Elena & Järvinen, Minna Riikka (toim.). Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella - näkökulmia pedagogiikan kehittämiseen 2011. Kerhokeskus - koulutyön tuki ry, 31–41. PDF-dokumentti.

http://www.kerhokeskus.fi/easydata/customers/kerhokeskus/files/etusivu/yrittajyyskasvatus_perus_ja_toisella_asteella_web.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 17.10.2012.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hiekkala, Kirsi 2012. Yritysten omistajanvaihdoksista virtaa elinkeinoelämään. Viikkoset-lehti 10.10.2012.

Holopainen, Katja 2010. Selvitä kuka olet yrittäjänä. Suomen Yrittäjät. WWW-sivusto. <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/uutisarkisto/a/?groupId=fefe50b4-2878-4e00-a3c3-a040462d6561&announcementId=1ca722fe-02dd-4896-bfdb-313ef0232abb>. Julkaistu 25.2.2010. Luettu 27.9.2012.

Huovinen, Jarkko 2011. Elinkeinopolitiikka. Suomen Kuntaliitto. WWW-sivusto. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/elinkeinopolitiikka/Sivut/default.aspx>. Päivitetty 17.8.2011. Luettu 12.9.2012.

Huvi, Katriina, Paukkonen, Tiina, Rantamäki, Arja, Hannu, Helena, Hauvala, Pirjo, Matis, Taina, Mursula, Satu & Ruissalo, Marjut (toim.) 2011. Opetuksen yritysplatat. Tampere: Tammerprint.

Kansikas, Juha 2007. Kasva yrittäjyyteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kapiainen-Heiskanen Päivi 2011. Outi Hägg väitteli yrittäjyysidentiteetistä: Yrittäjäksi kasvetaan rituaalien ja riittien kautta. Aalto yliopisto, kauppakorkeakoulu, pienyrityskeskus. WWW-sivusto. <http://pienyrityskeskus.aalto.fi/fi/info/ajankohtaista/view/2011-07-11/>. Julkaistu 11.7.2011. Luettu 27.9.2012.

Keitele, Jukka (toim.) 2008. Yrittäminen kannattaa aina! Helsinki: Uranus konsultointi Oy.

Koiranen Matti 2000a. Yrittäjyyskasvatus – ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=122. Julkaisupvm 14.12.2000. Luettu 1.10.2012.

Koiranen Matti 2000b. Ole yrittäjä – sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=121 Julkaisupvm 13.12.2000. Luettu 1.10.2012.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 2012. Yrittäjyyskasvatuksen mittaristo. WWW-sivusto. <http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7>. Ei päivitystietoa. Luettu 17.10.2012.

Lehti, Eero, Rope, Timo & Pyykkö, Manne 2007. Mikä tekee yrittäjästä menestyvän. Juva: WS Bookwell Oy.

Lehtimäki, Kaisa 2012. Yrittäjyys nuoren näkökulmasta – riski vai mahdollisuus? Teoksessa Niemelä, Margit (toim.). Yrittäjyyden jäljillä – ajatuksia yrittäjyydestä urana, omistajuutena ja markkinointiasenteena 2012. Vaasa: Vaasan ammattikorkeakoulu, 35–44.

Opetushallitus. 2012. Koulutus ja tutkimus. Ammattikoulutus. WWW-sivusto. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkimus. Päivitetty 4.4.2012. Luettu 22.10.2012.

Pajatsalo, Antti 2012. Haastattelu 13.11.2012. Toimitusjohtaja, yritysneuvoja. Mikkelin Seudun Uusyrityskeskus DYNAMO.

Patentti- ja rekisterihallitus. WWW-sivusto. <http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri.html>. Päivitetty 8.10.2012. Luettu 3.11.2012.

Pihkala, Timo, Ruskovaara, Elena, Seikkula-Leino, Jaana & Pihkala, Jussi 2011. Yrittäjyyskasvatus monikerroksisena ilmiönä – kohti yrittäjyyskasvatuksen ohjausjärjestelmää. Artikkelikokoelmassa Hytti, Ulla, Heinonen, Jarna & Tiikkala, Anne (toim.). Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia 2011. Turku: Turun yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu & Kasvatustieteiden tiedekunta, 20–37. PDF-dokumentti.

<http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7&alasivu=33>. Luettu 10.10.2012.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 2011. Valtioneuvosto. PDF dokumentti. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>. Päivitetty 22.6.2011. Luettu 10.9.2012.

Remes, Liisa 2005a. Opettaja yrittäjyyskasvattajana. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=191. Julkaistu 2.2.2005. Luettu 2.10.2012.

Remes Liisa 2005b. Yrittäjyysopettajan syventävä oppimateriaali. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=192. Julkaistu 17.2.2005. Luettu 2.10.2012.

Ristimäki, Kari 2001. Yrittäjyyskasvatuksen perusteita. Akateeminen yrittäjäkoulu. WWW-dokumentti. http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=12281&docID=135. Julkaistu 26.9.2001. Luettu 8.10.2012.

Savolainen, Aino-Maria 2012. Työelämän muutos houkuttelee myös akateemisia nuoria yrittäjiksi. Viikkoset-lehti 10.10.2012.

Seikkula-Leino Jaana 2007. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28. WWW-dokumentti. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm28.pdf?lang=fi>. Ei julkaisutietoa. Luettu 7.10.2012.

Stenholm, Pekka, Kovalainen, Anne, Heinonen, Jarna & Pulkkinen, Tommi 2012. Global entrepreneurship monitor (GEM) - Finnish 2011 Report. Turku: Uniprint.

Suomen Asiakastieto Oy. WWW-sivusto. <http://www.asiakastieto.fi/asiakastieto/>. Ei päivitystietoa. Luettu 3.11.2012.

Tilastokeskus. 2012. Työvoimatutkimus. WWW-sivusto. http://www.stat.fi/til/tyti/2012/07/tyti_2012_07_2012-08-21_tie_001_fi.html. Päivitetty 21.8.2012. Luettu 16.9.2012.

Tilastokeskus. 2012. Yritykset. Aloittaneet ja lopettaneet yritykset. WWW-sivusto. <http://www.stat.fi/til/aly/tie.html>. Päivitetty 26.7.2012. Luettu 16.9.2012.

Tilastokeskus. 2011. Yritysrekisterin vuositilasto. WWW-sivusto. <http://www.stat.fi/til/syr/index.html>. Päivitetty 25.11.2011. Luettu 15.9.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Yritykset. WWW-sivusto. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2067>/Päivitetty 8.8.2012. Luettu 11.9.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2011. Yritysten kehittäminen. WWW-sivusto. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=25>/Päivitetty 18.10.2011. Luettu 11.9.2012.

Yrittäjyys arvossa Suomessa – silti harva haluaa itse yrittäjäksi 2010. HS.fi. Helsingin Sanomien verkkolehti. WWW-julkaisu. <http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Yritt%C3%A4jyys+arvossa+Suomessa+%E2%80%93+silti+harva+haluaa+itse+yritt%C3%A4j%C3%A4ksi/1135257331782>. Julkaistu 4.6.2010. Luettu 16.9.2012.

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. PDF-dokumentti. <http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>.

Yrittäjyys Suomessa - perustietoa yrittäjyysopetuksesta 2011. Opas. Helsinki: Suomen Yrittäjät ja Opetushallitus.

Yrittäjyys Suomessa. Suomen Yrittäjät. WWW-sivusto. <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/yrittajyysuomessa/>. Päivitetty 30.12.2011. Luettu 16.9.2012.

Yritystilastot suomeksi 2011. Yrittäjyys Suomessa. Suomen Yrittäjät. PDF-dokumentti. <http://www.yrittajat.fi/File/52600f0c-6b1d-494f-ad1b-79f5839337a1/ytilastotFI.pdf>. Päivitetty 29.11.2011. Luettu 16.9.2012.